

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

A [REDACTED] felperesnek - [REDACTED] Zrt. alperes ellen 17.P.21456/2015.
szám alatt folyamatban lévő, végrehajtás megszüntetése iránt indított perében.

Vác, 2016. március 4.

Dr. Bólonyi Horváth László
bronz fokozatú igazságügyi szakértő
Nyilvántartási szám: 007516
Pénzügyi, tőkepiaci
Bejegyzés dátuma: 2005. 12. 20.

1-3. példány: Kirendelő példánya
4-5. példány: Irattár

I. A megbízás

A Budapesti II. és III. kerületi Bíróság előtt 17.P.21456/2015. szám alatt folyamatban lévő, kártérítés iránt indított perben 2015. október 6. napján kelt 30. sz. végzés, valamint a 2015. november 26-án kelt 38. sz. végzés.

II. A szakértő feladata

Szakértő meghatározott feladata az iratok áttanulmányozását követően válaszadás az alábbi kérdésekre;

- 1.) Nyilatkozzon, hogy a felperes „okfejtése a mögöttes befektetési jogviszony vonatkozásában helytálló-e.
- 2.) Adjon választ a felperes 29. számú beadványában feltett kérdésekre.

A Felperes 29. számú beadványában megfogalmazott kérdések;

- 1.) A szakértő nyilatkozzon a tekintetben, hogy perbeli kölcsönszerződés kapcsán, történt-e tényleges deviza beszerzés az alperes részéről, illetve rendelkezésre állt-e az alperesnek a kölcsön nyújtás időpontjában ilyen összegű JPY és azt hogyan rendelte hozzá a felperes kölcsönéhez?
- 2.) A szakértő nyilatkozzon a tekintetben is, hogy a fentiek milyen bizonylatok, elszámolások, vagy bármilyen más okirat alapján állapítható meg?
- 3.) A szakértő nyilatkozzon a tekintetben, hogy történt-e a kölcsönnyújtáskor pénzváltási tevékenység, erről a pénzváltásról, tehát forintnak JPY-re illetőleg JPY-nek forintra történő átváltásáról vételi eladási bizonylatokat, konverziós bizonylatokat állítottak-e ki, ez az alperes pénzügyi és számviteli nyilvántartási rendszerében hogyan jelent meg, összességében tehát a devizakonverzió ténylegesen megtörtént-e?
- 4.) A JPY átutalásra került-e bármilyen adósi devizaszámlára, a devizaszámláról történt-e bármilyen átváltási pénzügyi tevékenység, ennek számviteli, pénzügyi bizonylatai az alperesnél milyen módon állnak rendelkezésre?
- 5.) A szakértő nyilatkozzon a tekintetben, hogy a per iratai között felelhető 12010154-00175376- 01000000 JPY megjelölt devizanemű pénzforgalmi alperesi számláról történt-e a kölcsönnyújtást követően pénzváltási tevékenység, erről a pénzváltásról tehát forintnak JPY-re, JPY-nek forintra történő átváltásáról vételi eladási bizonylatokat, konverziós bizonylatokat állítottak-e ki, ez az alperes pénzügyi és számviteli nyilvántartási rendszerében, hogy jelent meg? Mindezek az alperesnél milyen módon állnak rendelkezésre? Milyen bizonylatok, elszámolások, vagy bármilyen más okirat alapján állapítható meg?

- 6.) A szakértő nyilatkozzon, hogy az alperes a felperes számára 12010154 001/5376 00100004 számú számlájáról a kölcsönszerződés alapján folyósított forintot a folyósítás napján milyen devizában és milyen tőkeösszegben mutatta ki az adóssal szembeni követelésnek? Mindez az alperesnél milyen módon állnak rendelkezésre, milyen bizonylatok, elszámolások, vagy bármilyen más okirat alapján állapítható meg?
- 7.) A szakértő nyilatkozzon a tekintetben, hogy véleménye szerint az Argenta Credit Zrt. esetében, mint pénzügyi vállalkozás, a beszámoló formáját és típusát tekintve, az elkészített mérlegbeszámoló alapján, a Hpt. előírásai alapján hitelintézettel egyenértékű prudenciális szabályozásnak megfelelő pénzügyi vállalkozásnak minősül-e?
- 8.) A szakértő nyilatkozzon, hogy véleménye szerint a fentieknek mi a következménye a Számviteli Tv. 60. §-ának (7) bekezdését alapul véve, a devizaalapon forintfizetéssel teljesítendő, szerződésből eredő követelések és kötelezettségek, annak nyilvántartásba vétele (folyósítás) és a törlesztések elszámolása tekintetében?
- 9.) A szakértő nyilatkozzon, hogy az alperes deviza alapú eszközként értékelte-e a felperesnek nyújtott forint kölcsönt?
- 10.) A szakértő nyilatkozzon, hogy az alperesnek a tőke és kamattörlesztések, során a befolyt törlesztés elszámolásakor, a törlesztés alkalmával, megjelent-e törlesztési árfolyam különbözet? Ha igen ennek számviteli, pénzügyi bizonylatai az alperesnél milyen módon állnak rendelkezésre? Ha nem, a szakértő véleményezze ennek az okát.

A bíróság 2015. november 26-án kelt 30. számú végzésével a feladatot a következőképpen módosította:

„A bíróság a november 20-án kelt korábbi szakértői díj előre jelzésére tekintettel felkéri a szakértőt, hogy először a kirendelő végzés 1. számú kérdését válaszolja meg, amely elméleti jellegű, azt terjessze elő. Az 1. kérdésre adott választ követően, annak függvényében a bíróság ismételt felhívja majd a feleket - további szakértői díj előlegezése mellett - további kérdéseik megfogalmazására.”

III. A vizsgálati módszer

Az átvett iratanyagok felhasználásával a szakvélemény kialakítása érdekében alkalmazott vizsgálati módszer a következő volt:

- 1.) Az átvett iratok tételes áttanulmányozása, kiemelten a kirendelő végzésben meghatározott feladatleírásban szereplő kérdések megválaszolásához szükséges, és rendelkezésre álló dokumentumok vonatkozásában,
- 2.) Az ügylet időpontjában hatályos jogi szabályozási környezet, valamint az azokhoz kapcsolódó szabályozások, elvi döntések, bírósági határozatok, állásfoglalások előírásainak vizsgálata,

- 3.) Az ügylet időpontjában Magyarországon általánosan szokásos gyakorlat vizsgálata,
- 4.) A vonatkozó bel- és külföldi szakirodalom, valamint módszertani útmutatók, publikus belső szabályozások tanulmányozása a szükséges következtetések megalapozása érdekében.

IV. A tényállás

A felperes az alperessel japán jen alapú kölcsönszerződést kötött, 2007. május 22-én, mely tartozást a felperes ugyanaznap közjegyzői okiratba foglaltan elismerte. A szerződés szerinti összeg 35.000.000.- Ft, 1,54 HUF/JPY árfolyammal számolva 22.861.92.- JPY.

A felperes álláspontja szerint a szerződés nem jött létre, mert a felperes szándéka kölcsön felvételére irányult, az alperes azonban olyan szerződési feltételeket alkalmazott, amely szerint a szerződés egy befektetési szerződéssel vegyes kölcsönszerződés. Az alperes a felperes nevén nyilvántartott forinthitelt a felperes nevén nyilvántartott devizatőke-nyilvántartási eszközzel végzett, derivatív műveletekkel ellentételezte. Vagyis devizaforrása nem volt az alperesnek.

A felperes a keresetlevélben és későbbi beadványaiban vezeti le álláspontját, hivatkozva több nyilvánosságra hozott szakmai tanulmányra is.

Az alperes a kereset elutasítását kérte, arra is hivatkozott, hogy rendelkezett devizaforrással, a refinanszírozó Raiffeisen Banktól. A refinanszírozási szerződés zártan kezelve rendelkezésre áll az iratok között, azt a szakértő megtekintheti, tanulmányozhatja.

A bíróság az ügyben felperes indítványára igazságügyi pénz- és tőkepiaci szakértői bizonyítást rendelt el, szakértőül dr. Bölönyi-Horváth László (2600 Vác, Kossuth utca 18. 1/5.) igazságügyi szakértőt rendelte ki.

V. Szakértői vélemény

A szakértő a véleménye kialakítása során a kérdéseket elemezte, a feltalálható iratokkal összevetette, és az elemzés eredménye alapján az alábbiakban fejt ki véleményét:

- 1.) Nyilatkozzon, hogy a felperes okfejtése a mögöttes befektetési jogviszony vonatkozásában helytálló-e.

A perbeli szerződéssel kapcsolatos véleményem kifejtése előtt először áttekintem a befektetési szolgáltatásokkal kapcsolatos jogi kérdéseket, majd a kérdéses hitelkonstrukcióra vonatkozóan megteszem észrevételcimer. A rövid áttekintés figyelemmel van az ügylet időpontjában érvényes Ptk. szabályozásra, valamint az Új Polgári Törvénykönyv Konceptiójára, a törvényjavaslatra, az elfogadott, de hatályba nem

lepett 2009. évi XX. törvényre, a Szakértői javaslatra és az új Ptk. Kodifikációs Főbizottsági javaslatára.

A megbízás és a befektetési szolgáltatások

A befektetési szolgáltatások nyújtására irányuló jogviszony keretét álláspontom szerint a megbízási szerződés képezi, amely az ügyfél és a befektetési vállalkozás közötti kapcsolat alapja.

A megbízási szerződés az ügyfél, mint megbízó és a befektetési szolgáltatást nyújtó befektetési vállalkozás, mint megbízott között keret jellegű és tartós jogviszonyt keletkeztet. A szerződésben a felek meghatározzák, hogy milyen nagyságú induló vagyont bocsát a megbízó a megbízott rendelkezésére, ennek a kezelt vagyonnak mi a kezdeti összetétele (értékpapír, készpénz) és a megbízónak melyek a befektetésekre vonatkozó főbb elvárásai.

1. A jogviszony alanyi körének sajátossága

A megbízási jogviszony két pólusán a megbízó illetve a megbízott áll. A Polgári Törvénykönyv nem tartalmaz megkötést az alanyokra vonatkozóan, legalábbis az általános alakzatot tekintve, hiszen mindkét oldalon bárki (természetes személy, jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság) szerepelhet a jogviszonyban. A megbízás minden esetben valamilyen ügy ellátására irányul, amely ügy, ha ellátása nem igényel különösebb képzettséget, képességet, akkor valóban bárki elvégezheti azt megbízottként. Az esetek túlnyomó többségében azonban a megbízó éppen azért veszi igénybe a megbízottat, mert az ő képességére, végzettségére, mesterségbeli tudására van szüksége ügyének az ellátásához. Ebben az esetben már nem szerepelhet bárki a megbízotti póluson, csak az a személy, aki rendelkezik a megkívánt szakértelemmel.

A gazdaság fejlődésével egyre bővülnek a megbízásos jogviszony specializált területei. Míg Villányi László a háború előtt írt egyik tankönyvében¹ megbízás keretében, mint speciális területet, az ügyvédi munkára irányuló megbízást, az orvosi munkára irányuló megbízást, a mérnöki munkára irányuló megbízást, továbbá a vagyonkezelésre, követelés behajtására irányuló megbízást különítette el, mint legjelentősebbeket, addig napjainkban tovább bővültek a megbízás speciális területei. A rendszerváltást követően terjedtek el nagy számban „újra” a különböző kereskedelmi közvetítők, ügynökök, brókerek, alkuszok a piacgazdaság olyan frekvenciált területein, mint a biztosítás, az áru és az értéktőzsde, a befektetési szektor, az ingatlanforgalom, stb. Az ilyen tevékenységek ellátására a megbízó már nem vehet igénybe bárkit, csak az adott területen megfelelő szakértelemmel rendelkező személyt. A megbízás e speciális területei esetén megbízottként már csak azért sem szerepelhet bárki, mivel a jogalkotó az ilyen pozícióban tevékenykedő alanyok tekintetében széleskörű, és szigorú jogszabályi követelményeket támaszt és előírásokat határoz meg.

A befektetési szolgáltatások igénybevétele esetén az alanyok tekintetében többszörös meghatározottság érvényesül. Az a személy, aki ilyen tárgyú szerződést kíván kötni, csak befektetési vállalkozással vagy befektetési szolgáltatás nyújtására jogosult hitelintézettel léphet kapcsolatba. Ezeknek az alanyoknak meg kell felelniük a törvényben

¹ Villányi László: A megbízás In: Magyar magánjog Kötelmi jog Különös része Ügyvitel című fejezete (szerk. Szladits Károly) Grill Károly Könyvkiadó Vállalata Budapest, 1942. 664-665. p.

meghatározott tőke-, szervezeti és személyi feltételeknek. Emellett a tevékenységük folytatásához felügyeleti engedéllyel kell rendelkezniük. A megbízotti pozíció tehát rendkívül szigorúan szabályozott. Nemcsak a megbízott, hanem a megbízó oldalán is sajátos szabályok érvényesülnek, bár megbízóként bárki részt vehet a jogviszonyban, azonban csak az ügyfélminősítésének megfelelően köthet ügyleteket. Ez a mód, hogy a megbízott „osztályozza” a megbízóját onmagában is rendkívül sajátos és a megbízási szerződés szabályaitól lényegesen eltérést jelent.

2. A jogviszony tartalma

2.1. A megbízott jogállása

2.1.1. Ügyellátási, eljárási kötelezettség

A megbízott fő kötelezettségét az ügyellátási, ügyviteli, eljárási kötelezettség képezi. Megbízási szerződés alapján a megbízott fő kötelezettsége a rábízott ügy ellátása. A megbízást a megbízó utasításai szerint és érdekének megfelelően kell teljesíteni.²

A megbízott minden esetben gondos és szakszerű tevékenységre köteles a nélkül azonban, hogy bármilyen eredmény vállalására köteles lenne. A megbízottnak természetesen törekednie kell arra, hogy tevékenysége meghozza megbízója számára a várt eredményt, azonban az, hogy bekövetkezik-e, már nem képezi részét a megbízott kötelezettségeinek. A megbízó természetesen nem öncélúan, hanem éppen azért bízta személyi és vagyoni érdekeinek képviselőjét, személyi és vagyoni ügyeinek ellátását a megbízottra, hogy a megbízott tevékenysége által létrejöjjön a megbízó által elérni kívánt eredmény. A megbízó olyan személyt választ ügyei ellátására, akiben megbízik, akitől – szakértelme, üzleti jó híre, becsületessége, stb. alapján – a leginkább reméli az érdekeinek megfelelő eredmény elérését. A bizalmi jelleg tehát ebben a jogviszonyban különös jelentőséggel bír.

A befektetési szolgáltatások körében szintén kiemelt jelentősége van a bizalomnak. Az ügyfél általában ahhoz a befektetési vállalkozáshoz megy, azzal köt szerződést, amely jó szakmai hírnévnek örvend, akiről esetleges korábbi ügyletei alapján jó véleménye, tapasztalata alakult ki hozzáértését, szakszerűségét és gondosságát illetően.

Amennyiben a megbízott az ügy vitelében a kellő gondosságot elmulasztja, ezért felelősséggel tartozik.

Egy témánkba vágó 1926-os jogeset szerint a megbízott felelősségét állapította meg a kellő gondosság elmulasztása miatt a bíróság az alábbi esetben: A megbízó azzal bízta meg a meghatalmazottat, hogy a neki biztosítékként átadott és a megbízott kezelésére bízott, harmadik személy tulajdonát képező értékpapírokat belátása szerint kicserélje. Csak azt kötötte ki, hogy a részvények az átadáskor jegyzett árfolyamon számítva mindenkor meghatározott értéknek feleljenek meg. A megbízott az értékpapírokat kipróbálatlan, kezdő vállalatoknak ugyanolyan árfolyamú, de a megbízott, mint tőzsdügyletekkel foglalkozó bankár által felismerhetően bizonytalan belső értékű részvényekkel cserélte ki, úgy, hogy azok a visszaszolgáltatás idején nem bírtak a kikötött értékkel.³

² Ptk. 474. § (1-2) bekezdés

³ Villányi László: A megbízás Magyar Magánjog Kötelmi jog Különös része VII. Fejezet. Főszerkesztő: Dr. Szladits Károly Grill Károly Könyvkiadó Vállalata Budapest, 1942. 669. p.

2.1.2. Közreműködő igénybevétele

A megbízási szerződés bizalmi jellegéből következően a megbízott alapvetően személyesen köteles az ügyben eljárni, a megbízásból eredő kötelezettségek teljesítését nem bízhatja másra.

E főszabály alól azonban a hatályos szabályok szerint több kivétel is lehetséges. A megbízott három esetben veheti igénybe más személy közreműködését az ügy ellátásában, nevezetesen ha ehhez a megbízó hozzájárult, vagy ha ez a megbízás jellegével együtt jár, illetve, ha közreműködő igénybevétele a megbízónak károsodástól való megóvása érdekében szükséges⁴.

A megbízott közreműködőért való felelőssége attól függ, hogy milyen ok vezetett annak igénybevételére. Az első két esetben a megbízott az igénybe vett személyért úgy felel, mintha a rábízott ügyet maga látta volna el. Viszont, ha a közreműködőt azért kellett igénybe venni, mert csak ilyen módon volt lehetőség a megbízót fenyegető kár elhárítására, az esetben a megbízott nem felel az általa kiválasztott harmadik személyért, ha bizonyítja, hogy e személy kiválasztása, utasításokkal való ellátása és ellenőrzése terén úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Ha a közreműködő személyt a megbízó jelölte ki, a megbízott e személyért szintén nem felelős, ha bizonyítja, hogy az igénybe vett személy, utasításokkal való ellátása és ellenőrzése terén úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

Abban az esetben, ha a megbízottnak más személy igénybevételére nem volt joga, felelős azokért a károkért is, amelyek e személy igénybevétele nélkül nem következtek volna be⁵.

A Javaslát a megbízási szerződés⁶ szabályai körében egyáltalán nem foglalkozik a közreműködő igénybevételének kérdéskörével. Egy esetben – a megbízott tájékoztatási kötelezettsége körében, említi a közreműködőt, nevezetesen a megbízott köteles a megbízót tájékoztatni, ha közreműködő igénybevétele vált szükségessé. Ez a hiányosság a Javaslát hibája. A 2009. évi XX. törvény a hatályos Ptk-val egyezően szabályozta⁷ a közreműködő igénybevételének kérdését. Ez a szabály megfelelő. Lehetőség van természetesen másképpen is rendezni ezt a kérdést, egyet nem lehet, tudomást sem venni a megbízás körében a közreműködőről.

A szerződés teljesítése során felmerülhet közreműködő igénybevételének szükségessége a befektetési szolgáltatások nyújtása során is.

E kérdésnek első ízben történt szabályozása – a Ptk-beli lehetőségektől szűkebben ugyan, de – megengedte közreműködő igénybevételét, sőt meghatározott körben ezt még kötelezettségként is előírta. Mint fentebb láttuk, a Ptk. három esetben teszi lehetővé közreműködő igénybevételét. Akkor, ha a megbízó ahhoz hozzájárult, illetve ha az ügy jellegéből az következik, végül, ha a megbízó károsodástól való megmentése közreműködő igénybevételét teszi szükségessé. A befektetési szolgáltató ezzel szemben csak e harmadik esetben volt jogosult közreműködő igénybevételére, nevezetesen, ha az ügyfél kártól való megóvása érdekében ez szükségesnek mutatkozott, és ekkor is csak az

⁴ Ptk. 475. § (1) bekezdés

⁵ Ptk. 475. §

⁶ Javaslát VI. Könyv XVI. Cím XXXIX. fejezet 6:273-6:281. §

⁷ 2009. évi XX. tv. 5:264. §

ügyfél, károsodástól való megóvásához szükséges mértékig⁸. Abban az esetben pedig, ha az a befektetési szolgáltató, amely tőzsdét kereskedési joggal nem rendelkezett, de tőzsdére bevezetett értékpapírra kapott megbízást, a szerződés teljesítése érdekében közreműködő igénybevételére volt köteles⁹.

A Tpt. lényegében fenntartotta ezt a szabályt, komaradt viszont a tőzsdét ügyletek tekintetében előírt közreműködő igénybevételi kötelezettségre vonatkozó előírás. Az új törvény pedig nem tér ki a közreműködő igénybevételének lehetőségére, amelyből megítélésem szerint az következik, hogy a Ptk. közreműködő igénybevételére vonatkozó szabályai érvényesülnek.

2.1.3. Tájékoztatási kötelezettség

Megbízási szerződés alapján a megbízottat terheli tájékoztatási kötelezettség. A jogszabály értelmében a megbízó kívánságára köteles a megbízott tájékoztatást adni, amely tájékoztatás az ügy állására terjed ki. Természetesen a tájékoztatás gyakoriságát és tárgyát a felek a szerződésben is szabadon megállapíthatják. Amennyiben ilyen kikötés nincs, úgy a megbízó bármikor kérheti a megbízotttól a tájékoztatást. A megbízó ilyen irányú igénye hiányában a megbízott számára akkor törvényi kötelezettség a tájékoztatás, ha az ügy ellátásához más személy igénybevétele vált szükségessé, vagy ha a felmerült új körülmények az utasítások módosítását teszik indokolttá¹⁰. A megbízott tájékoztatási kötelezettségének szabályai nem változtak a Javaslat szerint.

A megbízottat a jogviszony keretében, illetve azzal összefüggésben terhelő tájékoztatási kötelezettség olyan ismérv, amely tekintetében gyökeresen eltér a szabályozás. A befektetési szolgáltatási szerződés esetén ugyanis rendkívül széleskörű, alapos és sokrétű tájékoztatási kötelezettségnek kell eleget tennie a befektetési vállalkozásnak, mint megbízottnak. Itt már csak emlékeztetnék az I. rész II. fejezet 3.2.1.1. pontjában részletesen bemutatott szabályokra, miszerint a szerződés megkötése előtt, a jogviszony fennállása alatt, és a szerződés teljesítése után is törvényben szigorúan körülírt tájékoztatást kell nyújtani az ügyfél, mint megbízó számára.

2.2. A megbízó jogi státusza

2.2.1. Ellenszolgáltatás teljesítése

A megbízási szerződésnek van ingyenes és visszerthes alakzata egyaránt. A fő alakzat a visszertheség. A Javaslat – az akkor hatályos Ptk-tól eltérően – határozottan elválasztotta egymástól az ingyenes és a visszerthes formát. Először a visszerthes alakzatot definiálta, rögzítve benne, hogy a megbízó megbízási díj fizetésére köteles. A fejezet végén külön paragrafusban szabályozta az ingyenes megbízási szerződést, amely alapján a megbízó ellenszolgáltatás nyújtására nem köteles. Az akkor hatályos szabály valóban kissé homályosan fogalmaz, amikor kimondja, hogy a megbízó megbízási díj fizetésére köteles, kivéve, ha az ügy természetéből, illetőleg a felek közötti viszonyból arra lehet következtetni, hogy a megbízott az ügy ellátását ingyenesen vállalta.

A megbízottat akkor is megilleti a díj, ha eljárása nem vezetett eredményre. A megbízó a díjat csökkentheti, illetőleg kifizetését megtagadhatja, ha bizonyítja, hogy az eredmény

⁸ II. Épt. 75. § (8) bekezdés

⁹ II. Épt. 70. §

¹⁰ Ptk. 477. § (1) bekezdés

részben vagy egészben olyan okból maradt el, amelyért a megbízott felelős. Ha a szerződés a jogviszony fennállása alatt a nélkül szűnik meg, hogy megbízás teljesítésére teljes mértékben sor került volna, akkor a megbízottat a díjnak a tevékenységével arányos része illeti meg. Ezek a szabályok változatlan tartalommal maradtak fenn a javaslat szövegében.

A díj fő szabályként a szerződés megszűnéskor esedékes, azonban a felek ettől eltérhetnek. Nincs akadálya annak, hogy a megbízó előre fizessen, vagy szakaszosan a részbeni teljesítéshez arányosítva. A javaslat megváltoztatta a megbízási díj esedékességének szabályát, mivel nem a megszűnési esedékességet, hanem a szerződés teljesítéskori esedékességet határozta meg.

A befektetési szolgáltatás nyújtása azonban kizárólag visszatérő lehet, tehát az ügyfél kivétel nélkül köteles az igénybe vett befektetési szolgáltatásért a díjat megfizetni. Az üzleti szerződések körében nem jellemző az ingyenes alakzat, a tőkepiac vizsgált ügylete szintén nem bonyolítható ingyenesen. Az ügyfelet (befektetőt) terheli a díj és a jutalék megfizetésének kötelezettsége, amely közül a díjat akkor is meg kell fizetnie a befektetési vállalkozásnak, ha az ügylet nem hozta meg a várt eredményt. Emellett a szerződő felek megállapodhatnak jutalék kikötésében is, amely szintén az ügyfelet terheli.

2.2.2. Költségek viselése

A megbízó nemcsak a megbízottnak járó díjat, hanem az ügy ellátásának költségeit is viselni és a megbízottnak megtéríteni köteles. A költségek fedezése még ingyenes szerződés esetén is terheli a megbízót.

A költségek előlegezése körében az akkor hatályos Ptk. úgy rendelkezett, hogy a megbízott a költségek előlegezésére nem köteles¹¹. A javaslat szövege viszont fordított ezen a szabályon és úgy rendelkezett, hogy a megbízott a megbízás ellátásával rendszerint együtt járó költségek előlegezésére köteles¹².

Ez a szabály érvényesült a befektetési szolgáltatások és kiegészítő szolgáltatások nyújtásával összefüggésben is, hiszen az ezekkel kapcsolatos minden adó, járulék, és költség viselése az ügyfelet fő kötelezettségként terheli.

2.2.3. Utasítási jog

A megbízót a megbízási szerződés alapján széleskörű utasítási jog illeti meg. A megbízott a megbízást a megbízó utasításai szerint, és érdekének megfelelően köteles teljesíteni.

„A megbízó utasítási jogának terjedelmére befolyással lehet az ellátandó ügy minősége, a megbízó és a megbízott szakképzettségének foka. Az „artes liberales” körében az utasításadás köre a dolog természeténél fogva szűkebb és pedig annál inkább, mennél inkább kíván a megbízás teljesítése magasabb képzettséget vagy szakismereteket. Az ilyen megbízott az utasításokhoz csak annyiban van kötve, amennyiben azok a megbízott hivatásával és a szolgálatok természetével összeegyeztethetők”¹³. Villányi László ezen megállapításai, – mely a magyar polgári törvénykönyv első tervezetének szabályait is

¹¹ Ptk. 479. § (1) bekezdés

¹² Javaslat 6:277. § (3) bekezdés

¹³ Villányi László: id. mű 672. p.

figyelembe vették, ma is helytállóak és különösen alkalmazhatók a befektetési szolgáltatások nyújtása esetében.

Az ügyfelet, mint megbízót a befektetési szolgáltatások és kiegészítő szolgáltatások nyújtása körében is megilleti az utasítási jog. Álláspontom szerint azonban ez sokkal szűkebb terjedelmű jogosítvány, mint egyébként a megbízást szerződés alapján fennálló utasítási jog. Ez pedig a jogviszony természetéből fakad. A befektetési szolgáltatások igénybevétele érdekében kötött szerződések keretében az, aki ilyen szolgáltatást nyújt, mint megbízott, az szakember, szakértő, aki a tőkepiac működése, folyamatai tekintetében alapos ismeretekkel rendelkezik, míg az ügyfél, mint megbízó nem az (eltekintve az intézményi és minősített befektetőktől). A befektetni szándékozó ügyfél éppen azért fordul a befektetési vállalkozáshoz, hogy az legjobb tudása, és széleskörű tőkepiaci ismeretei alapján nyújtson számára befektetési szolgáltatást. Ezzel pedig nem férne össze a megbízó széleskörű utasítási joga. E jogviszony sajátosságából következik, hogy a megbízott magát a befektetési szolgáltatási tevékenységet meglehetősen nagy szabadságfokkal kell, hogy végezhesse, nagyobb döntési jogosultság kell, hogy megillesse, mert ellenkező esetben – egy erőteljes megbízói utasítási jog szorításában – a szerződés nem érné el a célját.

Ha a megbízó célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasítást ad, a megbízott köteles őt erre figyelmeztetni. Amennyiben a megbízó az utasításához e figyelmeztetés ellenére is ragaszkodik, az utasításból eredő károkat ő kell, hogy viselje. Ez a Ptk-beli szabály teljes mértékben érvényesül a befektetési szolgáltatások nyújtása esetében is. Ha például a befektetni kívánó ügyfél olyan értékpapír megvásárlására, vagy olyan tőzsdei (határidős vagy opciós) ügylet megkötésére ad megbízást, amely a tőkepiac adott állapota szerint különösen kockázatos, erre természetesen figyelmeztetni kell az ügyfelet, de ha ő fenntartja a megbízást, az elszenvedett árfolyamvesztés az ügyfelet terheli. A figyelmeztetési kötelezettség a befektetési vállalkozást terhelő tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó szabályanyagban nyer elhelyezést.

Az Új Polgári Törvénykönyv új szabályokkal bővült – a Kodifikációs Főbizottság javaslata értelmében – a megbízó utasítási jogát illetően. Egyrészt a megbízott az utasítás teljesítését megfelelő biztosíték adásához kötheti, és ha a megbízó ennek nem tesz eleget, és nem ad megfelelő biztosítékot, a megbízott az utasítás teljesítését megtagadhatja. Másrészt célszerűtlen, szakszerűtlen utasítás esetén, – már amennyiben a megbízó azt figyelmeztetés ellenére is fenntartja – elállási jogot keletkeztet a megbízott javára. Ha a megbízott nem akar elállni, a megbízó kockázatára teljesítheti az utasítást. Abban az esetben pedig, ha az utasítás végrehajtása jogszabály, vagy hatósági határozat megsértésére vezetne vagy mások személyét, vagyont veszélyeztetni, köteles megtagadni az utasítás végrehajtását. Ezzel a javaslat tulajdonképpen az eddig a vállalkozási szerződés körében érvényesülő szabályt emelt át a megbízási szerződés szabályai közé¹⁴.

2.3. A megbízási szerződés megszüntetése

„A megbízási szerződés legfőbb sajátossága a mindkét felet megillető bármikor felmondási jog, amelyet nem szűkít le indokolási kötelezettség sem, és amelynek a felmondó vonatkozóan egy kivétellel nincs hátrányos jogkövetkezménye. Ez a lehetőség más szerződési alaptípusokban a tényleges szolgáltatást nyújtó felet a törvényi

¹⁴ Javaslat VI. Könyv XVI. Cím XXXIX. fejezet 6:274. §

szabályozás szerint nem illet meg, legfeljebb csak akkor, ha a másik fél súlyos szerződésszegést követ el.¹⁵

A megbízási szerződést tehát mind a megbízó, mind a megbízott bármikor felmondhatja a megbízó azonnali hatállyal is gyakorolhatja a felmondási jogot, ebben az esetben viszont a megbízott által már elvállalt kötelezettségekért helytállni tartozik¹⁶. A megbízott – fő szabályként – csak megfelelő felmondási idő engedésével gyakorolhatja a felmondási jogát, oly módon, hogy az elegendő legyen a megbízó részére, hogy úgy intézéséről más módon gondoskodhasson. A megbízott csak a megbízó súlyos szerződésszegése esetén gyakorolhatja azonnali hatállyal a felmondási jogát¹⁷. Az indokolatlan, alapos ok nélkül gyakorolt felmondás kártérítési kötelezettséget vont maga után, kivéve, ha a megbízás ingyenes volt, illetve, ha a felmondási idő elegendő volt ahhoz, hogy a megbízó az ügy ellátásáról gondoskodhasson.

E szabályok a Javaslat szerint változtatásra kerültek az új Ptk-ban. A mindkét felet megillető felmondási jog fennmaradt. Ezen túlmenően csak a kártérítési kötelezettséget szabályozta az új szöveg, mely szerint, ha a megbízó mondja fel a jogviszonyt, köteles a felmondással okozott kárt megtéríteni, kivéve, ha a megbízott szerződésszegése miatt történt a felmondás. Ha pedig a megbízott él felmondási jogával, ő csak akkor köteles a megbízónak ezzel okozott kárt megtéríteni, ha alkalmatlan időre mondta fel a szerződést, kivéve ebben az esetben is, ha a másik fél, jelen esetben a megbízó szerződésszegése adott okot a felmondásra¹⁸. A korábban hatályos szabályozással egyezően a Javaslat is lehetőséget biztosított arra, hogy tartós jogviszony esetén a felek a felmondási jogot korlátozzák. A Javaslat azonban ezen túl is ment, mivel megengedi annak kikötését is, hogy meghatározott határidő előtt a rendes felmondási jog nem gyakorolható¹⁹.

Abban is újított a Javaslat, hogy további megszűnési okot nem határoz meg. A hatályos szabályok szerint a felmondáson kívül megszüntette még a megbízási szerződést bármelyik fél halála vagy jogutód nélküli megszűnése, a megbízás tárgyatlanává válása, illetőleg a szerződő felek cselekvőképtelenné (illetve a megbízó korlátozottan cselekvőképpessé) válása is. A 2009. évi XX. törvény ebben a kérdésben is fenntartotta a hatályos szabályokat. Feleslegesnek tűnt a megszűnési okok kifejezett nevesítése a megbízási szerződés körében, különösen, hogy ezek az okok általánosan, minden szerződéstípus esetén megszűnésre vezetnek.

A jogviszony megszűnésekor bekövetkező elszámolási kötelezettség a megbízott oldalán változatlanul került szabályozásra a Javaslat szövegében²⁰.

A megbízót terhelő az a kötelezettség viszont, hogy megszűnéskor köteles a megbízottat a megbízás alapján harmadik személyekkel szemben vállalt kötelezettségei alól mentesíteni²¹, nem került be az új szabályozásba.

Összegzésként megállapítható, hogy a befektetési szolgáltatások nyújtásához a megbízási szerződés szolgáltatja a keretet. A megbízási szerződés szabályai felismerhetően

¹⁵ Bíró György: A megbízási szerződés Közgazdasági és Jogi Kiadó Budapest, 1998. 77. p.

¹⁶ Ptk. 483. §(1) bekezdés

¹⁷ Ptk. 483. § (2) bekezdés

¹⁸ Javaslat 6:279. §(1)-(3) bekezdés

¹⁹ Javaslat 6:279. § (4) bekezdés

²⁰ Javaslat 6:280. §

²¹ Ptk. 479. § (3) bekezdés

érvényesülnek a befektetési szolgáltatások nyújtása során azzal, hogy egyes kötelezettségek ebben a körben erőteljesebben, részletesebben, alaposabban kerültek meghatározásra, (pl. a tájékoztatási kötelezettség), bizonyos ismérvek viszont nem olyan hangsúlyozottak (pl. az utasítási jog).

A megbízás tárgyának teljesítéséhez, az értékpapírokkal folytatott tényleges ügyletek lebonyolításához a megbízási szerződés szabályai önmagukban nem lennének elégségesek. Amikor a felek meghatározzák, hogy bizonyos értékpapírokat mely feltételekkel lehet megvásárolni, és mely feltételekkel lehet eladni, azaz megjelölik a limitárat, már egy másik szerződéstípus, nevezetesen a bizomány szabályaira is tekintettel kell lenni.

„A befektetési szolgáltatási szerződés tehát olyan megbízási keretszerződés, amely a befektetési szolgáltatást bizományi jogviszony teljesítésével valósítja meg.”²²

²² Dr. Harsányi Gyöngyi: Befektetési jellegű szerződések kötelmi jogi elemzése. Gazdaság és Jog 1997/3. szám 2-4. p.

A bizomány és a befektetési szolgáltatások

1. A bizományi szerződés kereskedelmi ügylet jellege

A bizomány a közvetítő kereskedelem eszközeként kialakult szerződéstípus, elterjedése tehát történetiségében a kereskedelem, különösen pedig a külkerkedelem fejlődésével összefüggésben ragadható meg. Van azonban olyan irodalmi álláspont is, amely szerint a római jog a megbízást valójában bizományként szabályozta. „A római jog a szabályképen a mai megbízást nem is ismerte, hanem a megbízást csakis abban az alakban szabályozta, minő a bizomány, azaz a megbízott csak saját nevében köthette meg az ügyletet.”²³

A háború előtti magyar jogban a bizományi szerződés ún. kereskedelmi ügyletként, a kereskedelmi jogban nyert szabályozást.²⁴ A Kereskedelmi Törvény²⁵ szabályai szerint bizomány akkor jött létre, ha valaki kereskedelmi ügyletet megbízásból a saját nevében, de más számlájára kötött, és vagy iparszerűleg foglalkozott ilyen ügyletek kötésével, vagy olyan kereskedő volt, aki a nélkül foglalkozott ilyen ügyletek kötésével, hogy az rendes üzletkörébe tartozott volna. A kapitalista viszonyok között igen nagy jelentősége volt a közvetítő kereskedelmi tevékenységnek. A bizományos ilyen közvetítő kereskedő volt. A bizomány tehát kereskedelmi ügylet volt olyannyira, hogy a magánjog nem is vonta szabályozási körébe, bár elvileg nem volt kizárt a magánjogi bizományi szerződés sem.²⁶

Ezt a megállapítást támasztja alá az alábbi idézet is. „A bizományi ügylet nem kizárólagos sajátja a kereskedelmi forgalomnak és a kereskedelmi jognak. Az a közönséges magánjogi forgalomban is szerepelhet. Míg azonban a magánjogi bizomány külön ügyletként egyáltalán nem szerepel, hanem a közönséges megbízás szabályai alá esik, addig a kereskedelmi jog a bizományt külön ügyletként fejlesztette ki, mely számos sajátos szabályt ural.”²⁷

Sajátosan változott a szabályozás jellege a szocialista viszonyok kialakulásakor. A szocialista állam berendezkedés nem adott teret sem a közvetítő kereskedelemnek, sem a kereskedelmi jognak, ehhez képest a Polgári Törvénykönyvben, mint magánjogi kódexben kapott helyet a bizomány – a háború előtti szabályozással teljesen ellentétesen –, méghozzá mint tipikusan magánszemélyek közötti szerződés, azaz, mint tipikus magánjogi intézmény. A rendszerváltást követően a piacgazdasági viszonyok kialakulása ismét kedvezett a kereskedelmi közvetítői tevékenység elterjedésének és ezzel együtt a bizományi szerződés jelentősége is megnőtt. Ennek egyik megnyilvánulása, hogy a tőkepiaci ügyletek körében, a befektetési szolgáltatásokra irányuló jogviszonyokban, ezen belül kiemelten a portfóliókezelési tevékenységben, valamint a tőzsdei ügyletekben egyaránt központi szerepet tölt be a bizományosi tevékenység.

²³ Nagy Ferencz: Bizományi ügylet. A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-t kiadása 1901. 231. p.

²⁴ Fehérvári Jenő: Magyar kereskedelmi jog rendszere. Grill Károly Könyvkiadóvállalata Budapest, 1944.

²⁵ 1875: XXXVII. törvénycikk 368. § „A kereskedelmi ügylet megkötése bizománynak tekintetik, ha ezt valaki megbízásból saját nevében, de más részére eszközli.” Kuncz-Nizsalovszky Hiteljog I. Kereskedelmi törvény. Grill Károly Könyvkiadóvállalata Budapest, 1942. 653.p.

²⁶ Novotni Zoltán: A bizományi szerződés. In: Magyar polgári jog Kötelmi jog Különös rész (szerk.: Novotni Zoltán). Tankönyvkiadó, Budapest, 1988. 192. p.

²⁷ Nagy Ferencz: Bizományi ügylet. A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-t kiadása 1901. 230. p.

„A bizomány gazdasági funkcióját az képezi, hogy az áru tényleges vagy későbbi tulajdonosa helyett valaki más köt ügyletet. Ez az aktív szereplő a saját nevében – tehát nem képviselőként – hozza létre a szerződést. A bizományi szerződés tömegessé válása megkönnyítette az áruk forgalmazását és segítette a piacot és a forgalmazott terméket jól ismerő szakemberekből álló új szakma megjelenését.”²⁸

2. A bizományi szerződés, mint polgári jogi jogviszony

A bizományi szerződés²⁹ a megbízó és a bizományos között jön létre, amely alapján a bizományos a saját nevében, de a megbízó javára köteles adásvételi szerződést kötni egy harmadik személlyel. A megbízás tehát adásvételi szerződés megkötésére szól oly módon, hogy a bizományos és a harmadik személy között hoz létre jogviszonyt.

A megbízás általános alakzatánál a megbízott a megbízó nevében köt ügyletet, tehát a megkötött ügylet joghatásai közvetlenül a megbízónál állnak be. A bizománynál ez nem áll fenn. Mivel az adásvételi szerződést a bizományos a saját nevében köti, ennek szükségképpen következménye, hogy közvetlenül jogosítva és kötelezve a harmadik szerződő fél irányában csak a bizományos lesz. A megbízó és a harmadik személy között közvetlenül jogok és kötelezettségek nem keletkeznek. A bizományos úgy köti meg az ügyletet, mintha nem a megbízó, hanem a saját részére kötné meg. A megbízó még akkor sem lép közvetlen kapcsolatba a harmadik szerződő féllel, ha ez határozott tudomással bírna arról, hogy az ügylet nem a bizományos, hanem a megbízó részére lett megkötve. Mindezt a sajátosságát Tamás Lajos³⁰ úgy fogalmazza meg, hogy a bizományi szerződés olyan szerződés, amely másodlagos szerződés kötésével teljesíthető.

A felek e sajátos viszonya a bizományos által kötött szerződésből eredő jogok érvényesítésénél is kifejezésre jut. Csak a bizományos léphet fel közvetlenül és saját jogán a harmadik szerződő fél ellen. A megbízó a bizományos által kötött ügyletből eredő követeléseket csak azok átengedése után, a bizományos jogán érvényesítheti. A harmadik szerződő fél pedig az ügyletből eredő jogait közvetlenül csak a bizománnyal szemben érvényesítheti.³¹

A jogviszony szerkezete két irányt mutat. A megbízó és a bizományos közötti jogviszony, mint belső jogviszony, a bizományos és a harmadik személy közötti jogviszony pedig, mint külső jogviszony funkcionál.³²

²⁸ Miskolczi-Bodnár Péter: A bizományi szerződés. In: Barta-Fazekas-Harsányi-Kovács-Miskolczi-Ujváriné: Üzleti szerződések Unió Kiadó 2005. 75.p.

²⁹ „Bizományi szerződés alapján a bizományos díjazás ellenében köteles a megbízó javára a saját nevében adásvételi szerződést kötni.” Ptk.507. §

³⁰ Tamás Lajos: A bizományi szerződés elméleti kérdései. In: emlékkönyv dr. Kemenes Béla egyetemi tanár 65. születésnapjára Szeged, 1993. 484. p.

³¹ E szabályokat Tamás Lajos szintén elvi tételként fogja föl, azonban figyelemre méltó az ehhez kapcsolódó azon fejtegetése, miszerint helytelen lenne e szabály merev alkalmazása, mert a másodlagos szerződés ura gazdasági értelemben végül is a megbízó. „A magyar jog erre az esetre nem ad szabályozást, ezzel szemben a német jog pontos eligazítást tartalmaz és maga a megbízó igényérvényesítés két esetét különbözteti meg, egyrészt a bizományos által kötött ügyletből származó követeléseket a kötelezettel (3. személy) szemben engedményezés esetén érvényesítheti, másrészt bizonyos követelések engedményezés nélkül is érvényesíthetők a megbízó által, mivel a megbízónak a 3. személlyel szemben kiadási igénye van.” Tamás Lajos Id. mű 485. p.

³² Mindezt Tamás Lajos fent idézett művében úgy tekinti, hogy a megbízó és a bizományos közötti jogviszony az alapjogviszony, a bizományos és a 3. személy közötti jogviszony a másodlagos jogviszony

A belső jogviszonyban teljes mértékben érvényesül az a tény, hogy a bizománys az ügyletet nem a saját, hanem a megbízó részére, érdekében, javára kötötte. Ez kifejeződésre jut abban, hogy a bizománys koteles kiadni mindazt, ami az ügyletből haszonként származott. A megbízó pedig felelősséggel tartozik azokért a kötelezettségekért, amelyeket a bizománys a harmadik szerződő féllel szemben elvállalt. A bizománys által kötött ügyletből eredő követelések, keletkezésük pillanatától kezdve a megbízó követeléseinek minősülnek. Mindez nemcsak a követelések, hanem az ügylet (vételi bizomány) kapcsán átvett áru tekintetében is érvényesül.

„Minthogy a harmadik szerződő fél az áru átadásával teljesen megszűnik azokra vonatkozólag jogviszonyban lenni, s előtte teljesen közömbös, hogy kinek részére szereztetnek meg azok, minthogy tehát a bizománys által kötött ügyletből származó árakra nézve kizárólag a megbízó és a bizománys közti belső viszonyról van szó, amelyben a bizománys épen csak mint közönséges megbízott szerepel, e minőségében pedig a bizománys az árukat mint a megbízó helyettese veszi át, azoknak tulajdona a képviselő útján tulajdonszerzés általános feltételi szerint, legott a megbízóra száll, anélkül tehát, hogy a követelések engedményezésének megfelelően újabb átadás volna szükséges.”³³

A bizományi ügylet alapját képező kettőzött jogviszony (amelynek elnevezése terén szintén nincs egység, hiszen alapjogviszony-másodlagos jogviszony, belső jogviszony-külső jogviszony, alapjogviszony-csatlakozó jogviszony egyaránt használatos) számos elméleti és gyakorlati probléma forrása.

A bizomány keretében történő tulajdonszerzés pedig különösen neuralgikus pontja jogunknak. A magyar jogirodalomban nem alakult ki szilárd és egységes álláspont a tekintetben, hogy a bizománys az ügylet tárgyának tulajdonosává válik-e avagy sem. Nagy Ferencz a magyar kereskedelmi jog fentebb idézett neves jogtudósa, mint láttuk egyértelműen tette le voksát amellett, hogy a bizománys nem szerez tulajdont az ügylet által, azaz a bizományost a tulajdonszerzés szempontjából képviselőnek tekintette. Ezen álláspont megfogalmazását követően száz év múlva, – amikor is a Ptk. kodifikációs folyamatában ismét napirendre került a kérdés, – hasonló eredményre jutott a 2008. évi Szakértői javaslat is. A javaslatban megfogalmazott álláspont a szerződő felek akaratából indult ki. Márpedig a bizományi szerződés alanyainak akarata egyáltalán nem arra irányul, hogy az ügylet által a bizománys szerezzen tulajdont, nem ez az ügylet célja és rendeltetése. Emellett a Szakértői javaslat gazdasági szempontból is célszerűtlennek és ésszerűtlennek minősítette azt a lehetőséget, hogy az ügylet során a bizománys tulajdont szerezzen. Azonban ezekhez a teljesen helytálló érvekhez képest, a javaslat önmagának ellentmondva, tulajdonképpen ellentétes végeredményre jutott, amikor kimondja, hogy vételi bizomány esetén nincs lehetőség arra, hogy a megbízó közvetlenül a harmadik személytől szerezzen tulajdonjogot, úgy hogy az adásvételi szerződés a harmadik személy és a bizománys között jön létre.³⁴ E megállapítás fényében nem tudni, hogy fentebbi érvek mire vonatkoznak, hiszen a tulajdonszerzés kérdése csak a vételi bizománynál merül fel.

³³ Nagy Ferencz: Bizományi ügylet. A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-t kiadása 1901. 236. p.

³⁴ Gárdos Péter: A bizományi szerződés. In: Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez (szerkesztő: Vékás Lajos) Budapest 2008. 953-954. p.

A hatályba nem lépett Ptk. szövegében³⁵ is a megbízó tulajdonszerzésének közvetettsége fogalmazódik meg. Ugyanakkor a bírói gyakorlatban – amely e kérdésben messze nem egységes – található példa a megbízó közvetlen tulajdonszerzésének elismerésére is.³⁶

A bizományosi jogviszony lényegi elemét képezi, hogy – hatályos jogunk szerint – a bizományos a megbízó javára köteles eljárni. Ezzel kapcsolatban szükséges néhány mondat erejéig kitérni Nemessányi Zoltán javaslatára, mely szerint fontos elhatárolási problémát szüntetne meg, amennyiben a bizomány fogalmi meghatározása nem a megbízó javára történő eljárást, hanem a megbízó számlájára történő eljárást tartalmazná. Tanulmányában³⁷ a saját számlás szerződések és a bizományi szerződések elhatárolási nehézségeinek elemzése kapcsán emlékeztet, hogy a Ptk kodifikáció folyamán a 2006. évi tervezet még a „megbízó számlájára” kitéltet javasolta, azonban a hatályba nem lépett új Ptk. visszatért a „megbízó javára” kitételhez. Nemessányi Zoltán szerint a hatályos Ptk-beli bizomány fogalom utat enged a saját számlás szerződések és a bizományi szerződések közötti határvonal elmosódásához. „Egyes kivételes esetekben a saját számlás szerződéseket is olyanak lehet tekinteni, amelyet az egyik fél saját nevében a megbízó (eladó) javára köt. A HGB szövege azonban kizárja ennek lehetőségét. A saját számlás szerződést kötő fél ugyanis az ügylet természetéből fakadóan saját számlájára jár el, a bizományos viszont a megbízó számlájára.”³⁸

Nemessányi Zoltán fejtegetésében teljes mértékben osztható azon álláspontja, hogy az újra indult Ptk. kodifikáció során a bizomány fogalmában a „megbízó számlájára” kitéltet lenne célszerű szerepeltetni. Azonban a Kodifikációs Főbizottsági Javaslat szövege is megmaradt a „megbízó javára” kitételnél.

2.1. A bizományi jogviszony tárgya

A bizományosi jogviszony közvetlen tárgyat adásvételi szerződés vagy más típusú szerződés megkötésére irányuló tevékenység képezi. A jogszabály³⁹ ugyanis bizományi szerződésnek minősíti azt a szerződést is, amely alapján a bizományos kötelezettsége nem adásvételi szerződés, hanem más típusú szerződés megkötésére irányul. Az pedig, hogy a bizományi szerződés alapján milyen szerződést kell kötnie a bizományosnak, egyidejűleg determinálja a jogviszony közvetett tárgyát. Az esetek legnagyobb hányadában azonban a bizomány adásvételi szerződés megkötésére irányul, amikor is a közvetett tárgy ennek megfelelően csak forgalomképes ingó dolog lehet.

2.2. A bizományi jogviszony tartalma

2.2.1. A bizományos főbb kötelezettségei és jogosultságai

2.2.1.1. Szerződés megkötésére irányuló kötelezettség

A bizományos fő kötelezettsége az adásvételi szerződés megkötése. A bizományi szerződés nemcsak adásvételi szerződés megkötésére irányulhat, hanem – mint fentebb

³⁵ 2009. évi CXX. 5:276. §

³⁶ A Legfelsőbb Bíróság Kfv.III.38.521/2000/6. számú ítéletében például - ha nem is expressis verbis - de elismerte a megbízó közvetlen tulajdonszerzését.

³⁷ Nemessányi Zoltán: Bizományi szerződés, de lege ferenda. In: Kodifikációs tanulmányok a polgári jog és a polgári eljárásjog témakörében Miskolci konferenciák 2010. Tanulmánykötet. Novotni Alapítvány Miskolc, 2011. 92-102. p.

³⁸ Nemessányi: idézett mű 96.p.

³⁹ Ptk. 503. § (1) bekezdés

láttuk – más szerződés megkötésére is. Ez nem változtat a szerződés bizományi jellegén. A akkor hatályos Ptk. szerint tehát a bizományos fő kötelezettsége a szerződéskötés. A szerződést a bizományos a harmadik személlyel a megbízó által meghatározott és a bizományi szerződésben rögzített feltételekkel köteles megkötni.

A javaslat a tekintetben hozott újdonságot, hogy kifejezetten csak ingó dologra vonatkozóan engedte meg adásvételi szerződés megkötését, és a semmisség jogkövetkezményét fűzte az olyan bizományi szerződéshez, amely alapján a bizományos ingatlan tulajdonjogának a megszerzésére köteles.

A bizományos a bizományi szerződés alapján az adásvételi (vagy más) szerződés előkészítése és megkötése folyamatában köteles a megbízó utasításait szem előtt tartani és a megbízóval együttműködni. E kötelezettségek fontosságát hangsúlyozza a Ptk. Magyarzázatában⁴⁰ Harmathy Attila, amikor kifejti, hogy a bizományost a harmadik féllel kötendő szerződés előkészítésének folyamatában, az együttműködési kötelezettség körében figyelmeztetési és tájékoztatási kötelezettség terheli a megbízó irányában. Azt követően pedig, hogy az adásvételi vagy más szerződés megkötésére irányuló kötelezettségének eleget tett, „a bizományos köteles figyelemmel kísérni a harmadik féllel kötött szerződés teljesítését, köteles megtenni a szükséges intézkedéseket a teljesítés előmozdítása érdekében, és amennyiben szükséges a megbízó érdekeinek védelmében”.⁴¹

2.2.1.2. A limitár betartásának kötelezettsége

A bizományi jogviszony körében központi helyet foglal el a limitár betartásának kérdése. A limitár a megbízó által meghatározott olyan ár, amelynél csak kedvezőbben lehet teljesíteni. Vételi bizomány esetén ez a legmagasabb ár megjelölését jelenti, amelyért még vásárolni lehet, amennyit még ki lehet adni a bizományosnak a kiszemelt áru megszerzése érdekében. Eladási bizomány esetén pedig a limitár az a legalacsonyabb ár, amelyért még értékesíthető az áru.

Ha a bizományos a megbízóra kedvezőbb feltételek mellett köti meg az adásvételi szerződést, mint amilyeneket a bizományi szerződésben megállapítottak, az ebből eredő előny a megbízót illeti meg.⁴²

Ha a bizományos a bizományi szerződésben megállapított áron alul ad el, köteles a megbízónak az árkülönbözetet megtéríteni, kivéve, ha bizonyítja, hogy az adásvételi szerződést a megállapított áron megkötni nem lehetett, az eladással a megbízót kártól óvta meg, és a megbízót idejében értesíteni nem tudta.⁴³ A megtérítési kötelezettség alóli mentességet jelentő feltételek konjunktívak, tehát mind háromnak egyszerre kell fennállnia.

2.2.1.3. A del credere felelősség

A bizományi szerződés alapján kötött adásvételi szerződés – mint láttuk – a bizományossal szerződő féllel szemben a bizományost jogosítja és kötelezi.⁴⁴

⁴⁰ Harmathy Attila: A bizomány In: A Polgári Törvénykönyv magyarázata. Szerkesztő: Gellért György. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2004. 1837.p.

⁴¹ Novotni Zoltán: A bizományi szerződés. In: Magyar polgári jog Kötelmi jog Különös rész (szerk.: Novotni Zoltán). Tankönyvkiadó, Budapest, 1988. 194. p.

⁴² Ptk. 508. § (1)

⁴³ Ptk. 508. § (2)

⁴⁴ Ptk. 509. § (1) bekezdés

A bizományos a megbízónak felelősséggel tartozik mindazoknak a kötelezettségeknek a teljesítéséért, amelyek a vele szerződő felet a szerződés folytán terhelik.⁴⁵

Del credere felelősség szabályainak érvényesülése a két szerződés (bizományi és adásvételi – vagy más – szerződés) különállását erősíti. Bár a jogalkotó a bizományi szerződés törvényi fogalmában a bizományos fő kötelezettségként az adásvételi szerződés megkötését jelöli meg, a fent idézett felelősségi szabály jelzi, hogy a bizományos tevékenysége nem merül ki a szerződés megkötésében. Így részben a harmadik fél kiválasztása során megfelelő gondossággal kell eljárnia. Azonban még a gondos kiválasztás esetén is előfordulhat, hogy a harmadik fél nem vagy nem megfelelően teljesíti a szerződést.⁴⁶

A del credere felelősség sajátos értelmezését példázza egy jogeset, amelyben a bizományos, mint alperes – eladási bizomány alapján – arra vállalt kötelezettséget, hogy a szállítástól számított 15 napon belül átutalja a megbízó számlájára az áru értékét. A harmadik fél az áru átvételét követően azonban az ellenértéket csak részben teljesítette a bizományos felé. A bizományos ezt a részösszeget át is utalta a megbízó részére, és arra hivatkozott, hogy ezzel ő eleget is tett a del credere felelősségének, hiszen, amit neki átadott a harmadik fél, ő azt továbbította is a megbízó felé. A szegedi Ítéltábla a Gf.I.30.289/2003/4. számú határozatában⁴⁷ azonban leszögezte, hogy a bizományos szerződés alapján kötött adásvételi szerződés esetén a bizományos megbízójával szemben felelős a vele szerződő fél fizetési kötelezettségének teljesítéséért is. Olyan értelmezés nem adható e rendelkezésnek, hogy a bizományos csak a hozzá befolyt vételárat köteles a megbízójának átutalni, mert a bizományosi viszony és felelősség az egyszerű megbízásnál szigorúbb.

A Ptk. kodifikáció során a del credere tekintetében is pontosítás történt. A változtatás egyrészt egyértelművé tette, hogy a del credere helytállási kötelezettséget és nem felelősséget jelent, másrészt ezt a helytállási kötelezettséget csak külön megállapodás esetében és ennek megfelelően növelt bizományosi díj meghatározása alapján írta elő. Ezzel a szabályozással visszatértünk a Kereskedelmi törvény⁴⁸ által deklarált szabályhoz, amely szintén csak arra az esetre írt elő helytállást, ha azt előre kikötötték, azaz a bizományos vállalta, illetve ezért magasabb díj került megállapításra.

Ezt fenntartotta a Javaslat is, amikor kimondja, hogy „a bizományos akkor áll helyt mindazoknak a kötelezettségeknek a teljesítéséért, amelyek a vele szerződő felet a szerződés folytán terhelik, ha ezt kifejezetten elvállalta”⁴⁹.

2.2.1.4. Órzási kötelezettség

Bizományi szerződés alapján, (elsősorban eladási bizomány esetén) sajátos kötelezettségként terheli a bizományost a megbízótól átvett dolog órzáse. E tekintetben a

⁴⁵ Ptk. 509. § (2) bekezdés

⁴⁶ Ez leginkább az eladási bizomány esetében fordulhat elő, amikor a dolog, amelynek az eladásával a megbízó a bizományost megbízta, a harmadik személy birtokába kerül, azonban a harmadik fél nem fizeti ki a dolgot.

⁴⁷ Bíróági Döntések Társasági és gazdasági jog KJK-Kerszöv Kiadó 2003/4. 35-37. p.

⁴⁸ Kt. 376. § „A bizományos a vele szerződő fél fizetési vagy egyéb kötelezettségeiért egyenes adósként tartozik, ha ezt vállalta, vagy ha a felelősség őt a saját üzlete helyén divatozó kereskedelmi szokásoknál fogva terheli.” Kt. 377. § „Ha a bizományos a szerződő fél kötelezettségeiért jóállást vállalt (star del credere), ezért külön díjat igényelhet.”

⁴⁹ Javaslat 6:283. § (2) bekezdés

bizomány és a letét intézménye érintkezik, „sürolják egymást” a jogviszonyban. Azonban, ahogy Harmathy Attila a Ptk. Magyarizációjában kifejti: „Az őrzés ilyenkor nem külön letéti szerződés alapján áll fenn, hanem a bizományi szerződésből következik. Ennek ellenére bizonyos kérdésekben figyelembe lehet venni a letét szabályait is ott, ahol a bizományi jogviszony természetével ezek összeegyeztethetők, és ahol a tv. hallgatása ezt indokoltá teszi. Így például számításba vehető a tv. nek a letéti dolog kezeléséről szóló 464.§ (1) bekezdése. A tv. nem tartalmaz külön szabályt arra, hogy milyen felelősséggel tartozik a bizományos az őrzetében lévő dolog megsérüléséért, elvesztéséért. ... A custodia-felelősség kimondása nélkül is indokolt az, hogy a bíróság szigorú követelményeket állapítson meg ezen a téren, különösen a dolog eltűnésének eseteiben.”⁵⁰

2.2.1.5. Hitelezőkkel szembeni védelem

A bizományosi szerződés teljesítése folytán tehát a bizományosnak gyakran kerülnek a birtokába a megbízót megillető vagyontárgyak, pénzeszközök, illetve követelések. Mindezeknek a jogalkotó védelmet biztosít a bizományos hitelezőivel szemben, amikor kimondja, hogy a bizományos hitelezői nem támaszthatnak igényt

- a) a bizományossal szerződő féllel szemben fennálló és a megbízót illető követelésekre;
- b) vételi bizomány esetén a bizományos által megvett dolgokra;
- c) a bizományoshoz befolyt és elkülönítve tartott, vagy kezelt olyan pénzüsszegekre, amelyekről megállapítható, hogy a megbízót illetik.⁵¹

„Az a tény, hogy a bizományos az ügyletet nem saját maga részére, hanem a megbízó részére kötötte, érvényesül különösen annyiban is, amennyiben a bizományos által kötött ügyletből eredő követelések a bizományos és ennek hitelezői irányában, akkor is, ha azok átengedve nem lettek s legott azon időponttól fogva, melyben azokat a bizományos megszerezte, a megbízó követeléseinek tekintetnek. Ha a követelés a bizományos hitelezői által lefoglaltatott, a megbízó igénypert támaszthat. Ha pedig a követelés a bizományos csődtömegébe vonatott, a megbízó annak átengedését a tömegtől követelheti.”⁵²

Nemessányi Zoltán egy tanulmányában az angol jog megoldásait elemzi a rejtett képviselő (undisclosed agency)⁵³ intézménye tekintetében és ennek kapcsán kitér a bizományos, azaz a képviselő fizetésképtelenségével összefüggésben felmerülő kérdésre is. Megállapítása szerint ugyanis bizonyos források a rejtett képviselőt eredetét a képviselő fizetésképtelenségével magyarázzák. „Ebben a szemléletben az elv a képviselő fizetésképtelensége esetén mind a harmadik személy, mind a képviselt érdekeit védi a közvetlen igényérvényesítés megteremtésével.”⁵⁴ Az angol jog megoldása szerint, ha az

⁵⁰ Harmathy Attila: A bizományi szerződés In: A Polgári Törvénykönyv magyarázata KJK-Kerszöv Kiadó Budapest, 2004. 1838. p.

⁵¹ Ptk. 508. § (3)

⁵² Nagy Ferencz: Bizományi ügylet. A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-t kiadása 1901. 235. oldal

⁵³ „Undisclosed principal: where the agent has not disclosed the existence of the principal to the third party, such a principal may not sue a third party in the following circumstances: - when such action would be consistent with the express or implied terms of the contract, - and when the third party can show that he wanted to deal with the agent and no or else.” L. Hawkes-F.Randolph-J.Davey: Commercial Agency and Distribution Agreements (Second Edition) Graham and Trotman/Martinus Nijhoff 0993. 379.p.

⁵⁴ Nemessányi Zoltán: A „undisclosed agency” (rejtett képviselő) alapvonásai az angol jogban. In: Kihívások és lehetőségek napjaink magánjogában Tanulmánykötet (Szerk: Szikora Veronika). Debrecen, 2009. 336. p.

eladó a vele szerződő fél nemteljesítését követően fedezi fel, hogy szerződő partnere mögött valójában egy rejtett képviselt áll, ahelyett, hogy a képviselő csődvagyonából keresne kielégítést, közvetlenül a képviseltől követelheti az ellenérték megfizetését.⁵⁵

Míg a del credere felelősség szabályainak megfogalmazása a bizományi szerződés és az annak alapján kötött adásvételi szerződés különállását erősíti, addig a bizományos hitelezőivel szembeni védelmet rögzítő rendelkezések a két szerződés egységét mutatják.

2.2.1.6. Bizományosi díj

A bizományos fő jogosultságát a bizományosi díjhoz való jog képezi. Azonban az, hogy a bizományos eleget tesz a szerződés megkötésére irányuló fő kötelezettségének, önmagában nem jogosítja őt az ellenszolgáltatásra, azaz a díjra. Csak miután a harmadik személy a megkötött szerződést teljesítette, akkor támad igénye a bizományos díjra.

A bizományi és az adásvételi szerződés egységként történő felfogását és egyben eredménykötelmi jellegét fejezi ki az a szabály, hogy a bizományosnak díj csak annyiban jár, amennyiben az adásvételi szerződést teljesítették.⁵⁶ A bizományosi díj a bizományos munkájának, tevékenységének az ellenértéke, amelynek kifejtése együtt jár meghatározott költségek felmerülésével. A költségek azon részét, amelyek általában és rendszerint együtt járnak a bizományosi tevékenységgel, nem lehet külön felszámítani, hanem a díj részét képezi. Ez alól egy kivételt határoz meg a jogszabály, nevezetesen az áru fuvarozásával kapcsolatos költségeket. A díj magában foglalja a bizomány ellátásával rendszerint együtt járó költségeket, kivéve az áru fuvarozásával felmerült kiadásokat.⁵⁷

A költségek másik része a bizományosi díj részét nem képező szükséges és hasznos költségek, amelyeket a bizományos követelhet a megbízótól abban az esetben is, ha díjra nem tarthatna igényt. A bizományos a díjban egyébként benne foglalt igazolt költségeit csak akkor követelheti, ha az adásvételi szerződés a megbízó érdekkörében felmerült okból nem ment teljességbe.⁵⁸

A bizományos ezen túlmenően akkor is jogosult a díjra, ha – önszerződési jogával élve – az adásvételi szerződést a megbízóval saját maga köti meg.⁵⁹

A megbízásra vonatkozó szabályok közül itt is érvényesül az, mely szerint a bizományos a költségek előlegezésére nem köteles.

A bizományi díj szabályozása körében a Javaslat szakított a Ptk. szabályozással és gyökeresen új megoldást követett, amikor kimondta, hogy a bizományi díj akkor jár, ha az adásvételi szerződést megkötötték (tehát nem akkor, ha azt a harmadik fél már teljesítette), vagy ha a szerződés megkötésére a megbízó érdekkörében felmerült okból nem került sor.

2.2.1.7. Az önszerződés joga

⁵⁵ Nemessányi: id. mű 338.p.

⁵⁶ Ptk. 511. § (1) bekezdés

⁵⁷ A díj magában foglalja a bizomány ellátásával rendszerint együtt járó költségeket, kivéve az áru fuvarozásával felmerült kiadásokat. Ptk. 511. § (2) bekezdés

⁵⁸ Ptk. 511. § (3) bekezdés

⁵⁹ Ptk. 510. § (2) bekezdés

A bizománynosnak a törvény lehetőséget biztosít, hogy adott esetben az ügylet tárgyára vonatkozóan ne keressen 3. személyt, hanem saját maga lépjen be a szerződésbe. Ebben az esetben tehát a bizománynos és a megbízóval szerződést kötő „3. személy” egybeolvad, confusio keletkezik. Az a tény azonban, hogy ilyenkor a bizománynos veszi meg a megbízó dolgát (eladási bizomány esetében), illetve a bizománynos a saját dolgát adja el a megbízónak (vételi bizomány esetén) nem érinti a bizományi szerződés fennállását, és a bizománynos díjigénye – mivel sikeresen eleget tett a szerződési kötelezettségének – fennmarad.

Az önszerződés jogának szabályozásában olyan új elemeket határozott meg a javaslat. Először is az önszerződés jogának gyakorlását feltételhez köti, nevezetesen a bizománynos csak akkor kötheti meg a megbízóval saját maga az adásvételi szerződést, ha a dolog forgalmi értéke nyilvános információ alapján egyértelműen megállapítható. További kötelezettséget is ró a bizománynosra, amikor rögzíti, hogy a szerződést az ő (bizománynos) belépése esetén is a megbízóra legkedvezőbb feltételek mellett kell megkötni. E két szabály mindenképpen a megbízó érdekeit védi. A megbízóra legkedvezőbb teljesítés kötelezettségének előírása pedig egyértelműen a befektetési szolgáltatásokra vonatkozó jogszabályból köszön vissza. Az e körben beiktatott új szabály, miszerint a bizománynosnak a tájékoztatnia kell a megbízót, ha az adásvételi szerződést a megbízóval maga kötötte meg, kissé feleslegesnek tűnik a Ptk. szabályai körében, de teljesen indokolt, ha erre az önszerződésre befektetési szolgáltatások nyújtása körében kerül sor. Ebben az esetben az önszerződés tényéről, vagyis, hogy a befektetési vállalkozás saját számláról vagy saját számlára teljesített, mindenképpen tájékoztatási kötelezettség áll fenn. Számomra talán a bizományi szerződés szabályai bizonyították leginkább azt, hogy az új Ptk. a kereskedelmi szerződések szemszögéből szabályozza az egyes szerződéseket.

2.2.2. A megbízó jogai és kötelezettségei

Bizományi szerződés esetében is a megbízó az ügy ura, mind az alapjogviszony (bizományi szerződés), mind a másodlagos jogviszony (adásvételi vagy más szerződés) tekintetében. Mindkét szerződés alapvető paramétereit ő határozza meg.

„A megbízó alapvető joga a szolgáltatás meghatározása a megköthető másodlagos szerződés tekintetében. Ezért jogosult meghatározni a bizománynos által köthető szerződés típusát, a megköthető ügylet közvetett tárgyát, a limitát és a szerződés egyéb feltételeit.”⁶⁰

2.2.2.1. Utasítási jog

A megbízó és a bizománynos közötti viszony egyik leglényegesebb pontja a megbízót megillető utasítási jog. E fontos jogosítványra vonatkozóan a Ptk. a bizomány fejezetében nem tartalmazott külön előírást, azonban a megbízásra vonatkozó és e tekintetben is érvényesülő szabályok szerint a bizománynos a megbízó utasításai szerint köteles eljárni. Az utasítási jog terjedelmére és gyakorlásának módjára nézve törvényi előírásokat nem találunk. E kérdéssel kapcsolatban megemlítendő Tamás Lajos⁶¹ érdekes vizsgálódása a német jog területén, melyben leszögezi, hogy a német jogirodalomban sincs egységes álláspont az utasítási jog természetéről tekintetében. Három fő irányvonal alakult ki. Az egyik nézet szerint a megbízó utasítási joga csak a megköthető szerződés

⁶⁰ Miskolczi-Bodnár Péter: A bizományi szerződés. Barta-Fazekas-Harsányi-Kovács-Miskolczi-Ujváriné: Üzleti szerződések Unió Kiadó 2005. 78. oldal

⁶¹ Tamás Lajos: Idézett mű 495. p.

tartalmára vonatkozhat, a másik nézet szerint a megbízó a megkötendő szerződés bármely kérdésére nézve utasítást adhat, míg a harmadik nézet a legrégább terjedelmet biztosítja, amikor azt tartja, hogy a megbízó utasítása a megbízás teljesítésével kapcsolatban mindennemű kérdésre irányulhat. Azonban ez általános érvennyel nem mondható ki, hiszen a megbízó utasítási jogának terjedelme minden esetben a harmadik féllel kötendő szerződés jellege, sajátossága, és nem utolsósorban a bizományos speciális szakértelmének függvényében értelmezhető. Különösen így van ez a befektetési szektorban, a tőkepiacon lebonyolított ügyletek körében. Így ilyen – értékpapírra, tőzsdei ügyletre, vagy egyéb befektetési tranzakcióra irányuló - megbízás esetében a megbízót nem illeti és nem is illelheti meg széles körű utasítási jog, hiszen nincs birtokában az ilyen ügyletekre vonatkozó ismereteknek.

2.2.2.2. A dolog illetve pénzösszeg kiadása iránti jog

A megbízó jogosult az adásvételi szerződés teljesítésével a bizományos birtokába került vagyontárgyakra illetve pénzösszegre, követelésre.

Mivel azonban a bizományi szerződés alapján kötött szerződés a bizományossal szerződő féllel szemben a bizományost jogosítja és kötelezi, a megkötött ügyletből származó követeléseket csak maga a bizományos érvényesítheti. Tamás Lajos szerint azonban helytelen lenne e szabály merev alkalmazása. Hivatkozik a német jog, vonatkozó rendelkezéseire, amely – a magyar joggal ellentétben – pontos eligazítást tartalmaz és a megbízói igényérvényesítés két esetét különbözteti meg. Az egyik esetben a bizományos által kötött ügyletből származó követeléseket a megbízó a kötelezettel szemben engedményezés esetén érvényesítheti, míg más esetben bizonyos követelések még engedményezés nélkül is érvényesíthetők a megbízó által. Ezt a német jogalkotó azzal indokolja, hogy a megbízónak a 3. személlyel szemben kiadási igénye van, ezen túlmenően pedig mivel a megbízó érdekkörében csapódik le a bizományosi tevékenység előnye, hátránya, kockázata, ezért védelmet kell nyújtani arra az esetre is, ha nincs engedményezés. A német jogirodalom is tágan értelmezi a megbízó általi igényérvényesítés lehetőségét, és minden átruházható követelés megbízó általi érvényesíthetősége mellett foglal állást. Tamás Lajos bár kifejezetten nem mondja ki, de a bizományi szerződés szabályozásának reformját sürgetve a német megoldást követhető, és követendő modellnek tartja.⁶²

A javaslat a bizományos birtokába került vagyontárgyak tulajdonszerzésének kérdését tisztázta, mikor kimondta, hogy vételi bizomány esetén a bizományos a szerződés teljesítése során megszerzett ingó dolog tulajdonát az elszámolás során ruházza át a megbízóra. Eladási bizomány esetén pedig a megbízó tulajdonát képező dolog tulajdonjogának az átruházására jogosítja a bizományost.

2.2.2.3. Felmondási jog

A felmondási jog meghatározása sajátosságot mutat, mivel időbeli korláthoz kötött, nevezetesen a megbízó csak addig az időpontig élhet felmondási jogával, amíg a bizományos és a harmadik fél között létre nem jön a szerződés. Az adásvételi szerződés megkötése előtt azonban a megbízó azonnali hatályú felmondással – míg a bizományos 15 napos felmondási idővel – megszüntetheti a bizományi szerződést.⁶³

⁶² Tamás Lajos: i.m. 484-485. p.

⁶³ Ptk.512. § (1) bek.

2.2.2.4. Visszautasítási jog

Ha a bizományos a bizományi szerződésben kikötött feltételektől lényegesen eltér a megbízó az adásvételi szerződést visszautasíthatja, kivéve, ha a bizományos a megállapított árnál drágábban vásárolt, de az értékkülönbséget megtéríti.

A megbízó kötelezettségét az akkor hatályos jog szerint a bizományos díj, és a díjban nem szereplő szükséges és hasznos költségek megfizetésének kötelezettsége képezi. A javaslat nem foglalkozott a szerződéstípusnál a költségek viseléséről, illetve a jogviszony megszüntetésének kérdéséről nem rendelkezik, hanem a kérdésekben a megbízási szerződés szabályait rendelte alkalmazni.

3. Bizományi tevékenység, mint befektetési szolgáltatás

A tőkepiacon megvalósuló tranzakciók, ügyletek körében a bizomány sajátos pályát futott be.

E pontban először az vizsgálendő, hogy hogyan érvényesültek a bizomány szabályai az I. és II. Épt-ben és a Tpt-ben. Korábban már láthattuk, hogy az első Értékpapírtörvényben a jogalkotó az értékpapír forgalmazás egyedüli ügyleteként a bizományt ismerte, ezt a szerződéstípust tekintette az értékpapír ügyleteket, tranzakciókat megvalósító egyetlen eszköznek. A törvény szerint a bizományi szerződésnek ki kellett terjednie legalább az eladni vagy venni kívánt értékpapírok mennyiségére és címletére, a megbízás időtartamára, valamint a megbízóval való elszámolás módjára, amennyiben a megbízott ugyanarra az értékpapírra több megbízást kapott.⁶⁴ E konkrét szerződési elemek meghatározásán túl a jogalkotó a Ptk. bizományra vonatkozó szabályait rendelte alkalmazni.

A II. Épt-ben tágabb teret kapott a bizományi elem. A jogalkotó nemcsak befektetési szolgáltatásként⁶⁵ definiálta a bizományos tevékenységet, hanem a befektetési vállalkozások egyik formájaként is – értékpapír-bizományos társaság – meghatározta, amely a befektetési szolgáltatások közül elsődlegesen a bizományos tevékenység folytatására volt jogosult, tehát kizárólag az ügyfele javára vásárolva, illetve eladva köthetett ügyleteket, saját számlás kereskedelemre – arra, hogy saját készletéből eladjon, vagy saját magának vásároljon – nem volt jogosult.

Ezzel ellentétben az értékpapír-kereskedő társaság és az értékpapír-befektetési társaság felhatalmazást kapott saját számlás ügyletek lebonyolítására, azonban esetükben a bizományos tevékenység prioritást élvezett abban az értelemben, hogy – amennyiben értékpapír kereskedelmi tevékenységre jogosító engedéllyel rendelkeztek is –, minden esetben először a bizományi megbízásnak kellett eleget tenni, és csak az azonos tartalmú bizományi megbízások teljesítése vagy teljesítésének megkísérlése után forgalmazhatott saját számlájára vagy saját számlájáról.

Ezzel összhangban került szabályozásra az önszerződés jog is. A bizományi tevékenység folytatása során megillette a befektetési szolgáltatót az önszerződés joga, de nem automatikusan, mint a Ptk.-ban szabályozott bizomány esetében, hanem két feltétel

⁶⁴ I. Épt.36. §

⁶⁵ II. Épt. 4. § (1) bekezdés b) pont

fennállása esetén, nevezetesen, ha az ügyfél hozzájárult a saját számlás teljesítéshez és a befektetési szolgáltató előzetesen megkísérelte az értékpapírhoz való teljesítést az megbízást, de az sikertelen volt.

El térés volt a Ptk-beli szabályoktól az is, hogy a tőkepiaci bizományi megbízások egyedileg, elkülönítve vagy összevontan, illetve megbontva, részletekben egyaránt teljesíthetők voltak. Ilyen jellegű lehetőséget maga a Ptk. nem tartalmaz, a felek a szerződésben minden további nélkül tehetnek ilyen kikötést, természetesen a szerződés tárgyától függően.

A limitárnál előnyösebb üzletkötés tekintetében a jogalkotó a Ptk.-beli szabályt alkalmazza, – miszerint ha a bizományos a megbízóra kedvezőbb feltételek mellett köti meg az adásvételi szerződést, mint amilyeneket a bizományi szerződésben megállapítottak, az ebből eredő előny a megbízót illeti meg, – azonban befektetési szolgáltatások esetén az ezzel ellentétes kikötéshez a semmisség jogkövetkezményét fűzi, tehát a pozitív árfolyam különbözet feltétlenül a megbízóhoz kerül.

A Tpt.-ben a bizományi tevékenység szabályozása tartalmilag nem változott. A törvény az Értelmező rendelkezések 20. pontjában meghatározza a bizományosi tevékenység fogalmát, mely szerint az nem más, mint megbízás alapján a befektetési szolgáltató (árutőzsdéi szolgáltató) saját nevében az ügyfél javára (terhére) folytatott tevékenysége. Ezen túlmenően változást jelentett, hogy a jogalkotó csak a bizományi tevékenység üzletszerű folytatását minősítette befektetési szolgáltatásnak, illetve – véleményem szerint – e tevékenység jelentőségének fokozását jelentette, hogy a bizományi tevékenység a befektetési szolgáltatások taxatív törvényi felsorolásában az első helyre került.⁶⁶

Összegzésként – a bizományi tevékenység minden – a jelenleg hatályos szabályozást megelőző – jogszabályban befektetési szolgáltatásként⁶⁷ került meghatározásra. A szabályozás oly módon történt, hogy a jogalkotó meghatározta azokat a különös jegyeket, amelyek a bizományt befektetési szolgáltatásként jellemezték, ezen túlmenően a Ptk. bizományra vonatkozó szabályai érvényesültek. Olyannyira frekvenciát volt e tevékenység, hogy a jogalkotó – piacgazdasági rendszerben merőben szokatlan módon – a bizományosi tevékenység folytatását kötelezettségként határozta meg.⁶⁸

A jogalkotó a hatályos jogszabályban szakított e felfogással és kihagyta a bizományosi tevékenységet a befektetési szolgáltatások köréből, és ezzel párhuzamosan törölte a bizományosi tevékenység folytatására előírt kötelezettséget is. Ehelyett a pénzügyi eszközre vonatkozóan végzett „megbízás felvétele és továbbítása”, továbbá „meghízás végrehajtása az ügyfél javára” elnevezéssel jelölt tevékenység került a befektetési szolgáltatások körébe. E tevékenységek – a törvény indokolása szerint – gyakorlatilag a korábban bizományosi tevékenységként jelölt befektetési szolgáltatásnak felelnek meg. A bizomány elemeinek elkülönített jelölése kifejezésre juttatja azt, hogy a piaci szereplők tevékenysége során a bizományosi tevékenység alapelemei elválhatnak egymástól. A bizományi tevékenység tehát, ha formailag nem is, de tartalmilag befektetési szolgáltatás maradt.

⁶⁶ Tpt. 81. §(1) bekezdés a) pont

⁶⁷ Épt. 4. § (1) bekezdés b) pontja és a Tpt. 81. §(1) bekezdés a) pontja

⁶⁸ „A befektetési vállalkozás a 81. § (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott tevékenység folytatására köteles.” Tpt. 85. § (3) bekezdés, továbbá „A befektetési vállalkozás a 4. § (1) bekezdésének b) pontjában meghatározott tevékenység folytatására köteles.” Épt. 7. § (3) bekezdés

A jogalkotó ebben a tekintetben az angol és amerikai jogi modellt vette követendő példának, amely „nem ismeri a bizományi szerződést, mint önálló szerződéstípust, azonban a gyakorlatban a jogintézmény él és szabályait a megbízási szerződésből kell analógia útján levezetni”.⁶⁹

Sajátos párhuzamot figyelhetünk meg a bizomány „sorsát” tekintve a magánjog nagyobb léptékében és a tőkepiaci ügyletek szabályozásának kisebb, elmúlt húszévi szabályozásának síkján. A kapitalizmus viszonyai között a bizomány a kereskedelmi jogban, míg a megbízási a polgári jogban kapott helyet. A szocializmusban mindkét szerződéstípus a Polgári Törvénykönyvben került szabályozásra. A tőkepiac szabályozása során az I. Épt.-ben csak a bizomány, a II. Épt.-ben és a Tpt.-ben a megbízási és a bizomány, míg a Bszt.-ben csak a megbízási intézménye kapott helyet.

Ha a bevezető megállapítást tekintjük, – nevezetesen, hogy a bizomány a közvetítő kereskedelem ügylete – felmerül a kérdés, hogy vajon mi indokolta a befektetési szolgáltatások, – mint a közvetítő kereskedelem legmagasabb rendű megnyilvánulása – szabályozása során éppen a bizomány intézményét száműzni a jogforrásból? Adekvát válasz nincs – a vonatkozó törvény indokolása sem ad támpontot –, azonban egy lehetséges választ adhat erre a kérdésre. A külföldi minták mechanikus átvétele mellett elképzelhető egy másik magyarázat, amely a del credere felelősségre vezeti vissza a bizomány mellőzését. Ugyanis a befektetési szolgáltató, mint bizományos del credere felelőssége problémát okozhatott a gyakorlatban. A jogalkotó 2007-ig adós maradt ugyanis azzal, hogy ezt a terhet levegye a befektetési szolgáltatók válláról. Mivel a hatályos Ptk. feltétel nélkül deklarálja a bizományos del credere felelősségét, és a tőkepiacon lebonyolított ügyletekre is a Tpt. által nem szabályozott körben a Ptk. bizományi-szabályai voltak az irányadók, így a befektetési szolgáltatókra is vonatkozott ez a szabály. Már maga a Tőkepiaci törvény (illetve előtte az Értékpapírtörvények) beiktathatta volna azt a kitétele, hogy a befektetési szolgáltatót a del credere felelősség csak akkor terheli, ha vállalja, tehát visszatérhetnek volna a Kereskedelmi törvény szabályához.

Ez esetben mindenképpen szükséges a bizomány intézményének „rehabilitálását” a befektetési vállalkozásokról szóló törvényben.

A következőkben szükséges megvilágítani az „ún.” devizaalapú hitelezés elvi alapjait.

Álláspontom szerint magából az aláírt hitel-szerződésből, nem vezethető le a felek között, a valóságban létrejött, és tartós jogviszonyként teljesülő kötelelem. A hitelviszonyon túlmenően, befektetési jogviszony is megvalósul, a hitelnyújtó devizakockázata, és az adós valós kockázatát eredményező kötelelem keretében.

Mit jelent az, hogy devizaalapú hitel?

- devizában nyújtott devizahitel
- külső devizaforrásból nyújtott forint hitel
- devizában nyilvántartott és jelzáloggal biztosított forint hitel
- forint hitelek, amelyeket devizahitelnek tüntetnek fel (általában gépjármű hitelek), és sem szintetikus, sem tényleges devizaforrásuk nincs

⁶⁹ Az amerikai modellel, ezen belül a rejtett képviselő intézményével Tamás Lajos foglalkozik részletesebben „A bizományi szerződés elméleti kérdései” című tanulmányában. In: „Emlékkönyv Dr. Kemenes Béla egyetemi tanár 65. születésnapjára” című tanulmánykötetben (485. p.)

- deviza-nyilvántartású forint hitel onkormányzatok részére, amely befektetéssel egyes hitelszerződésekként lettek kihelyezve

A devizaalapú hiteket általában egy kalap alá veszik a deviza-nyilvántartású hitelekkel, mintha ezek mind devizaforrású hitelek lettek volna.

Ha a hitelnyújtó mérlegen belüli deviza forrása (más hitelnyújtótól kapott devizakölcsön, vagy saját devizaállománya) terhére nyitja meg az adós pozícióját Ft-hitel formájában, akkor a hitel forrása egyszeri devizaügyletből származó, deviza átváltásból származó Ft hitel. Ekkor az adós Ft-ban is, devizában is törlesztheti a részleteket, és a deviza-konverzió valóságos, csak a törlesztő részletre vonatkozik. A deviza drágulása csak az aktuális törlesztőrészletre hat ki. A hitelnyújtó saját devizaadósságot nem görget maga előtt a teljes devizatartozásra vonatkozóan. Ebben az esetben a hitelnyújtó kockázata valóságos, és jelentős, mert maga is devizával tartozik. Ezért ilyen esetben az adóskockázatot is alaposan elemzik, mert az adós teljesítő képessége a hosszú távú jogviszonyban egyben a hitelnyújtó kockázata is.

Más a helyzet a szintetikus deviza („forrású”), vagy más néven deviza-nyilvántartású hitel esetén, mert ekkor a deviza, és a devizaforrás jellege egészen más. Annyira más, hogy nem is forrás. Hanem pénzügyi instrumentumok felhasználásával végzett ügylet. Megjegyzendő, hogy az EU jogában az ilyen ügylet szabályozott. A magyar számviteli szabályai szerint sem forrás az ilyen deviza, hanem eszköz.

Ennek alapján a deviza-nyilvántartású hitel során devizaforrás nem szükséges, az ügyletnek azonban elengedhetetlen feltétele a devizaeszköz kezelése befektetési instrumentumok formájában. A hitelnyújtó ezt az eszközt úgy állítja elő, hogy a szerződés szerint az adós számára megnyitott Ft-hitelszámla mellett az adós nevére és adataival, a hitelszerződésre való tekintettel, a Ft-hitelkeret összegében megegyező, vételi árfolyamon számolt devizaösszegre deviza tőkenyilvántartási számlát nyit. E számla néhány ügyben a hitelt nyújtó által is létezőnek elismert.

A szerződés szerint a hitelnyújtó devizában tartja nyilván az adós tartozását: a hitelnyújtó pedig ezt devizaszámlán tetheti meg mérlegen belül. Könnyen belátható, hogy a hitelnyújtó így ugyanazt az adósságot kétszer tartja nyilván a szerződés aláírásakor, egyszer Ft hitel-számlán, és devizában ugyanazt, egy deviza tőkenyilvántartási számlán. Mindkét számla ekkor fedezetlen, és forrás nélküli. A hitelnyújtó ugyanis nem a saját eszközeiből ad kölcsön, hanem hitelviszony keretében „teremt meg” a tőkét, aminek terhére könyvelt pénzt ad kölcsön az adósnak. A hitelviszony alapja a pénztőke teremtése.

A szintetikus deviza, a deviza-nyilvántartású hitel esetében egy könyvelési folyamat, és befektetés eredménye az ügyfél deviza tőkenyilvántartási számlájával.

A valóságban az ügyfél maga „ad” deviza-eszközt a hitelnyújtónak ahhoz, hogy a hitelnyújtó a hitelviszonyt a kölcsön érdekében létrehozza. A hitelnyújtó ugyanis az adós deviza tőkenyilvántartási számláját kiviszi mérlegen kívülre. Így a mérlegben már csak egy Ft-hiteltartozás van. Ezzel a hitelnyújtó a saját kockázatát kezelte azzal, hogy a mérlegen belül sem az adósnak, sem a hitelnyújtónak fedezetlen, forrás nélküli devizakötelezettsége nincs. Ezt a devizaszámlát a hitelnyújtó elismerteti a partnerbankjával (amely euróban gyűjti a betéteket) egy devizaszámla összegével megegyező euro számlával akként, hogy egy befektetési üzletet (swap) köt vele, az ügyfél

számlája terhére. Ezt a kereskedelmi bank csak azért „teheti meg”, mert az ügyfél hitelszerződését (a forrásköltségekre vonatkozó részében) a deviza swap befektetésre szóló megbízásként, a hitelhorlesztési vállalását hosszútávon, a devizaszámla egyösszegű kifizetéseként az időszakos üzlet lezárásának esetére, és a hitel biztosítéki jelzálogszerződést ingatlanra, a devizabefektetés fedezeteként „értelmezi”

Visszatérve a derivatív műveletre. A mérlegen kívül a két hitelintézet, a hitelnyújtó, és partnerbankja, természetesen tudja, hogy ez a rövid lejáratú befektetés az ügyfél számlájával. A két számla eltérő devizanemének, az összegre vonatkozó kamata különbözetét, és a hitelnyújtó által a partnerbank részvételéért fizetendő díjazást úgy számolják el, hogy egy rövid távú üzletben egy későbbi időszakra a devizák kamataiban előre megállapodnak, és az időszak végén elszámolnak a kamatkülönbözettel, és a díjjal. Ennek költségei az adósra közvetlenül nem számolhatók el, ezért a hitelnyújtó az adóstól beszédett, a devizaárfolyam emelkedéséből, és a kereskedelmi árrés (árfolyamrés) hasznából fedezi. Ezzel a hitelnyújtó a saját devizakockázatát (ami a teljes adósi tartozás ekként való görgetésével, bár mérlegen kívül, keletkezik) „kezezi”. Ezzel azonban, az adós tudta nélkül, az adós devizakockázatát a hitel nyújtója maga állítja elő.

Ezt követően a hitelnyújtó a partnerbank euroszámlája, vagy más forrása terhére, devizából átváltott Ft-ot kap kölcsön és a mérlegbe lekönyveli. Ezzel az adós Ft hitelszámlája a mérlegen belül Ft-forrással fedezett lesz. A hitelnyújtó ezt is kiviszi mérlegen kívülre, így az adós deviza tökenyilvántartási számláját ugyanezzel az összeggel fedezetté teszi. Így az adós teljes tartozása mérlegen belül könyvelt fedezettel, és deviza tökenyilvántartása is fedezett a könyvelésben. Ekkor zárják a swap befektetést, és az adósna kifizethetik a hitelkeret terhére a Ft-kölcsönt. Ez a szintetikus deviza előállítás, és a szintetikus devizával ellentételezett Ft-hitel nyújtásának első lépése. Ez a deviza-nyilvántartású hitel. 2004-től csak ilyen konstrukciójú „devizahitel” nyújtottak a hitelintézetek, mivel mérlegük alapján elegendő mennyiségű devizaforrásuk nem volt.

A deviza alapú hitel terméknek nevezett összetett eszköz értékesítése során ezért a hitelnyújtónak a befektetési szolgáltatás törvényi szabályait is be kell tartania, e szabályok alapján kell a kockázatokat feltárnia és kell a tájékoztatási kötelezettségnek eleget tenni. Ugyanis a szerződés aláírásakor, a devizában történő nyilvántartás valódi kockázatát csak az tudta volna felmérni, aki tudja, és elegendő közgazdasági ismeretekkel rendelkezik annak megítélésére, hogy:

- a) a szerződésben szereplő devizában történő nyilvántartás milyen műveleteket tesz lehetővé és elengedhetetlenné a hitelnyújtónak,
- b) a devizában történő nyilvántartás az adós nevén, és szerződéséhez kötötten egy, az adós által nem ismert pénzügyi művelet része,
- c) hogy ennek a számlának minden, napi, heti, havi mozgása költségekkel jár, amelyeket közvetlenül az adóssal fizettet meg a hitelnyújtó,
- d) ezek a költségek nem a hitelszámlájának, hanem a hitelnyújtó devizaműveleteinek a költségei (forrásköltségek, de a hitelnyújtó hasznának forrásköltségei)
- e) ezeket a THM nem tartalmazza,
- f) a deviza-nyilvántartással végzett hitelnyújtói műveletek a hitelnyújtó mérlegen kívüli kockázatát kezelik, de az adós valós (mérlegen belüli) kockázatát megnövelik,
- g) a hitelnyújtónak az az érdeke, hogy az adós kockázata megnőjön, és ezzel a Ft-deviza árfolyamkülönbözetből extranyereséget realizáljon, amely a deviza-nyilvántartásban keletkezik, és az adós fizeti meg árfolyamváltozásból eredő befizetési kötelezettsége keretében.

A befektetéssel vegyes hitelszerződés fogalma így tehát azt jelenti, hogy a hitelszerződés létrejött kezdete annak, hogy a hitelnyújtó valójában folyamatosan pénzügyi befektetéseket hajtson végre a futamidő alatt

1. Az adós devizaszámlája ennek a Ft hitelnek a devizában kifejezett értéke a szerződéskötés napján.
2. Az adós devizaszámlájának felhasználásával swap műveleteket hajt végre a hitelnyújtó mérlegén kívül.
3. Ez a swap a devizát virtuálisan létrehozza.
4. Az így swapolt devizaszámla műveletének zárásakor, a deviza számlán létrehozott deviza folyósításkori értéke az, amit az adós kölcsönként kézhez kap, bármilyen forráshól rendelkezésére álló Ft eszközökből.
5. Így a Ft hitelszámlával szemben, az adós devizaszámlája már mérlegén kívüli hitelpénz.
6. A swapot, annak rövid futamideje miatt többször is meg kell ismételnie a hitelnyújtónak, a devizát, újra kell teremtenie a hitel hosszabb futamideje alatt.
7. Rövidlejáratú swapokkal CHF, YEN alapon egyensúlyozza ki a hitelnyújtó a Ft-hitelt, ami kockázatos, mivel:
  - a) hosszúlejáratú Ft hitellel állították szembe,
  - b) mert ezzel a technikával a benne résztvevő (gyakorlatilag reálfedezetlen ügyletekkel) az országhoz tartozó felár növekedik⁷⁰, ami hátrányosan befolyásolja az államadósság kezelési lehetőségeit.

Fenti elméleti, alapoó fejtegetések szükségesek voltak ahhoz, hogy a kérdésekre megalapozott választ lehessen adni.

Először;

Mivel a jogviszonyt alapul fekvő szerződése nem tartalmaz sem az előbbieken ismertetett megbízási jogviszonyt, illetve nem keletkezett annak alapján bizományosi jogviszony, valamint a befektetési szolgáltatásoknál még addicionálisan előfordulható letéti jogviszony sem, a felperes és az alperes között létrejött szerződésben nem találhatók meg azok az elemek, amelyeknek bármilyen befektetési szolgáltatás nyújtására irányuló jogviszonyban megkívántatnak.

Fentiek alapján tehát első pillantásra úgy tűnik, hogy a bíróság kérdésére az a válasz, hogy nem befektetési szolgáltatással állunk szemben.

Ez azonban nem egészen így van, mivel a valós ügyletek, amelyek a szerződés teljesülésbe menetelét szolgálták valójában befektetési szolgáltatáshoz köthető elemeket tartalmaztak, melyek sajátos kockázatait a felperesnél jelentkeztek.

Másodszor;

A peres iratok közt fekszik el alperes bizonyítási anyagában a partnerbankjától kapott olyan igazolás, miszerint az ügyletekhez szükséges devizát -keretet- biztosítja. Ezzel az igazolással az a gond, hogy nem bizonyított a keret tényleges felhasználása, vagyis az, hogy e keretből különítette el és váltotta át felperes javára a szerződésben szereplő összeget.

⁷⁰ Pontosan a relatív fedezetlenség miatt.

Ilyen nyilvántartást az ügylet természetéből adódóan nem is lehet bemutatni, mivel a hitelintézetek (pénzügyi vállalkozások) egyedi ügyleteik fedezésére ún. makro hedge műveletek használnak, ami praktikusán azt jelenti, hogy nem ügyleteket, hanem ún. pozíciókat fedeznek. Ezek a pozíciók egyedi ügyletek összesítéséből állnak elő, azonban ebből az is következik, hogy adott időpillanatban gyakorlatilag nem lehet megállapítani az egyedi ügyletek tulajdonságait.

Mi is történik ilyenkor valójában? Adott T1 időpillanatban létezik N1... Nx ügyfélnek devizában fennálló eszköze (kölcsona), ami D1 összeget tesz ki. Lézt a D1 összeget kell fedezni devizaforrással. Azonban előfordul, hogy a finanszírozó hitelintézet által „rendelkezésre bocsátott” devizaforrás „elfogyott”, mivel az csak N1 ... Nx-1 ügyfél eszközigényének fedezetére volt elegendő. Ebben az esetben Nx ügyfél már fedezetlen, aminek orvoslása úgy lehetséges, hogy a rendelkezési keretből újabb mennyiségű devizát „hív le” a kölcsönnyújtó.

Az előbbieken már kifejtésre került, és köztudomású tény, hogy a magyar bankrendszer az aktív devizahitelezés időszakában nem rendelkezett elegendő devizaforrással, így az előbb vázolt „lehívást” szintetikus pénzpiaci műveletekkel tudta biztosítani. Ezek a már említett deviza swapok. Ezek a pénzpiaci műveletek leegyszerűsítve úgy működnek, hogy adott napon megállapodott árfolyamon és összegben meghatározott mennyiségű és fajtájú devizát „vásárol”. A pénzpiacon részt vevő ügyfél⁷¹ B ügyféltől, amit Y időpontban meghatározott árfolyamon B ügyfél „visszavásárol tőle. Ez idáig még rendben is volna a dolog, ha az ügylet a reálügyleteknek megfelelően teljesedésbe menne, azaz B ügyfél „leszállítaná” az „árut”. Azonban ez nagy nehézségekbe ütközne számára, ugyanis ennek a pénzpiaci instrumentumnak pontosan az a lényege, hogy valóságos pénzmozgás nem történik a résztvevők a számviteli nyilvántartásukban könyvelik azt, és a lejárat végén az adott „vételi” és „visszavételi” árfolyam különbözetével elszámolnak egymással. És itt van a dolog lényege: Ez az elszámolás viszont már reálügylet, azaz tényleges pénzmozgással, átutalással jár.

Miért jó ez az ügylet az eladónak? Először is azért, mert az esetlegesen többletként jelentkező ún. nyitott pozícióját⁷² így el tudja tüntetni, ráadásul olyan módon, hogy az árfolyam változása esetén esetleges árfolyamnyeresége még növekszik is, másodszor pedig számára kedvezőtlen árfolyamváltozás esetén a keletkező veszteség a swapnak köszönhetően csökken, illetve adott esetben teljesen eliminálható.

Miért jó a vevőnek ez a konstrukció? Először is olyan pozíciókat nyithat, amelyeket a saját eszköz-forrás struktúrája nem tenné lehetővé, és ez által versenyhátránya keletkezne, másodszor pedig az így felvett pozíció költségei átháríthatók, harmadszor pedig a pozíciók zárása biztos, nem kell reálműveletekkel azt megteremteni.

Látható tehát, hogy mindkét résztvevőnek hasznos az ügylet. A közgazdaságtanban pedig köztudomású klasszikus alapelv az, hogy nincsen „ingyen ebéd”, ami az egyik szereplő számára nyereségeként könyvelendő el az a másik szereplő számára veszteség. Mivel ez a veszteség a „devizaadós” ügyfélnél

⁷¹ Ügyfél alatt itt létezhet sokféle befektetési szolgáltató, hitelintézet nyugdíjalap, biztosító intézet, stb.

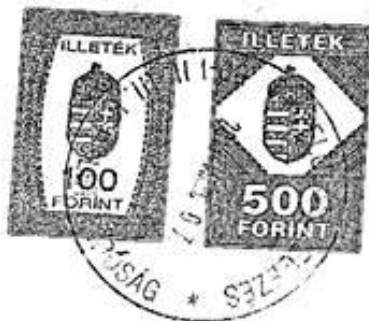
⁷² A hitelintézetek nyitott pozíció után tartalékolási kötelezettség keletkezik.

jelenik meg ezért. Bár erre vonatkozó szerződéses akarata nem volt, a pénzügyi műveletek „passzív” részesévé vált. Ez a passzivitás abban nyilvánul meg, hogy a mögöttes pénzügyi események akaratától függetlenül történnek meg, és azokról tudomással sem bír.

A hitelezők azon állítása, hogy felhívták az ügyfelek figyelmét az árfolyam változásának kockázatára, valamint arra, hogy az teljes mértékben az adóst terheli tény, de tény az is, hogy ezek a kockázatok olyan kockázatkezelési technikával lettek kezelve, amelyre az adósoknak semmiféle ráhatása nem volt. A kockázatkezelés eredményességében a hitelnyújtók nem voltak érdekeltek, mivel az esetleges eredménytelenség terheit kizárólag az adósok viselték. Ez a tény, pedig nem egyeztethető össze a felek szerződéses egyenjogúságával.

Fentiek alapján a szakértő válasza az, hogy – a szakvéleményben előbb kifejtettek figyelembe vételével – a felperes okfejtése a mögöttes befektetési jogviszony vonatkozásában, alapján véve helytállónak tekinthető.

Kelt Vácon, 2016. március 4. napján

Dr. Bölönyi-Horváth László
bronz/fokozatú igazságügyi szakértő
Nyilvántartási szám: 007516
Pénzügy, tőkepiac
Bejegyzés dátuma: 1978. 08. 18.